Akademin för Utbildning, Kultur och Kommunikation

”*Ja, men asså det gör någonting när man fokuserar på frånvaro, kontra närvaro*”

-Främja närvaro, förebygga och uppmärksamma frånvaro

Sandra Adolfsson

Självständigt arbete i specialpedagogik
-specialpedagog

Avancerad nivå
15 högskolepoäng
-VT, 2025

Handledare: Ulrika Larsdotter Bodin

Examinator: Nina Klang

Sammanfattning

Mälardalens Universitet
Akademin för utbildning, kultur och kommunikation

SQA-171, Självständigt arbete i specialpedagogik-specialpedagog, 15 hp

---

Författare: Sandra Adolfsson

Titel: ”Ja, men asså det gör någonting när man fokuserar på frånvaro, kontra närvaro” - Främja närvaro, förebygga och uppmärksamma frånvaro.

-VT, 2025

Antal sidor: 60

Sammanfattning

Studier visar att skolfrånvaro är en växande problematik samtidigt som skolor anses brista i det främjande och förebyggande arbetet. I stället väntar de med att implementera insatser tills elevens frånvaro har, eller riskerar att få, allvarliga konsekvenser. För att minska frånvaro behöver skolan fokusera på att främja skolnärvaro och förebygga skolfrånvaro. Studien syftar till att undersöka hur specialpedagoger och lärare arbetar främjande och förebyggande kring skolfrånvaro. Risk- och skyddsfaktorer kring arbetet beskrivs, samt hur skolans verksamhetsplan ligger till grund för arbetet inom skolfrånvaro.
Studien utgår från det relationella perspektivet, där specialpedagogiken ska finnas med i den traditionella pedagogiken som en röd tråd i verksamhetens arbete. Elever anses inte vara bärare av problematiken och ska därför inte flyttas ur sin reguljära undervisning, utan förändringar i lärmiljön ska möjliggöra elevers utveckling.
En kvalitativ forskningsansats har valts då studien eftersträvar att förstå deltagarna på djupet, vilket görs genom semistruktuerade intervjuer. Samtliga deltagare berättar att de har en verksamhetsplan, däremot varierar innehållet och deltagarna beskriver att verksamhetsplanen hjälper dem i olika grad genom arbetet. Fåtalet deltagare beskriver att de fokuserar på skolnärvaro i det främjande arbetet, medan andra inte har något direkt uttalat främjande

arbete. Det förebyggande arbetet varierar stort hos deltagarna. Gemensamt beskriver de flesta att elever oftast får individanpassningar, ibland utanför den reguljära undervisningen. Deltagarna beskriver olika arbetssätt inom verksamheterna, där flera av dem begränsas av organisatoriska resurser. Flera lärare har en önskan om ett tätare/bättre specialpedagogiskt stöd, medan specialpedagoger önskar mer tid för att kunna stötta mer i den traditionella undervisningen.

Nyckelord: främja skolnärvaro, förebygga skolfrånvaro, relationella perspektivet, Response to Intervention.

Innehållsförteckning

1. Inledning 7

1.1 Syfte 8

1.2 Frågeställningar 8

2. Bakgrund 8

2.1 Styrdokument 8

2.2 Begrepp kring skolfrånvaro 9

2.2.1 Olika begrepp av skolfrånvaro 9

2.2.2 Risk- och skyddsfaktorer 10

2.3 Elevhälsans roll i skolan 10

2.4 Att uppmärksamma skolfrånvaro 11

2.5 Att främja skolnärvao 11

2.5. Verksamhetsplan i arbetet med frånvaro 11

2.5.2 Systematiskt kvalitativt arbete 12

2.5.3 En skolkultur som främjar skolnärvaro 12

2.5.4 En inkluderande lärmiljö för alla elever 13

2.6 Förebygga skolnärvaro 14

2.7 Sammanfattning av bakgrund 14

3. Tidigare forskning 15

3.1 Att använda frånvarodata i arbetet kring frånvaro 15

3.2 Frånvaroplaner och policy 16

3.3 En ledning som möjliggör frånvaroarbetet och vikten av en god samverkan 17

3.4 En skolmiljö där eleverna lyckas 18

3.5 Sammanfattning av tidigare forskning 19

4. Teoretisk utgångspunkt 20

4.1 Det relationella perspektivet 20
4.2 A Response to Intervention Model (RTI) 21
4.3 Sammanfattning av den teoretiska utgångspunkten 24
5. Metod 25
5.1 Forskningsansats 25
5.2 Urval 25
5.3 Datainsamlingsmetod 26
5.4 Dataanalys 28
5.5 Tillförlitlighet 29
5.6 Etiska överväganden 30
6. Resultat 31
6.1 Verksamhetsplan kring fånvaro 31
6.1.1 Lärare beskriver verksamhetsplanen kring frånvaro 31
6.1.2 Specialpedagoger beskriver verksamhetsplanen kring frånvaro 32
6.2 Arbeta för att främja skolnärvaro 33
6.2.1 Hur lärare arbetar främjande med skolnärvaro 33
6.2.2 Hur specialpedagoger arbetar främjande med skolnärvaro 35
6.3 Förebygga skolfrånvaro 37
6.3.1 Hur lärare arbetar för att förebygga skolfrånvaro 37
6.3.2 Hur specialpedagoger arbetar för att förebygga skolfrånvaro 39
6.4 Sammanfattning av resultat 42
7. Diskussion 42
7.1 Resultatdiskussion 43
7.1.1 Specialpedagogiskt perspektiv på skolfrånvaro 43
7.1.2 Att skapa förutsättningar kring arbetet med skolfrånvaro 44

7.1.3 Uppmärksamma och utreda skolfrånvaro 45
7. 2 Metoddiskussion 46
7.2.1 Deltagare 46
7.2.2 Digitala kontra fysiska intervjuer 47
7.2.3 Studiens forskningsansats 47
7.3 Specialpedagogiska implikationer 48
7. 4 Vidare forskning 49
8. Referenser 50

Bilagor

Bilaga A
Bilaga B
Bilaga C
Bilaga D
Bilaga E

1. Inledning

Trots att Sveriges grundskoleelever har skolplikt enligt Skollagen (SFS, 2010:800) finns en problematisk skolfrånvaro bland eleverna. En långvarig eller ofta förekommande frånvaro ökar risken för att elever inte får den utbildning de har rätt till (Gren Landell, 2016). Skolfrånvaro påverkar på flera nivåer; på individnivå riskerar eleven på kort sikt att inte följa kunskapsutvecklingen samt att uteslutas från den sociala gemenskapen medan eleven på lång sikt riskerar att drabbas av psykisk ohälsa, arbetslöshet och kriminalitet (Skolverket, 2025a). Johansson (2019) menar även att samhället i stort påverkas av skolfrånvaro, där både ekonomiska, sociala och demokratiska aspekter berörs. En kartläggning av Skolverket (Skolverket, 2024:12) visar inte några positiva siffror kring skolfrånvaro i den svenska grundskolan, den minskning av skolfrånvaro som man hoppats på visade i stället en ökning, i jämförelse med tidigare rapporter. Kommuner och enskilda skolor har tagit fram verksamhetsplaner för att arbeta efter inom verksamheten, men Skolverket (2021:10) menar att dessa sällan används i praktiken. Forskning visar att skolor ofta arbetar med åtgärdande insatser och att det finns många brister i det främjande och förebyggande arbetet (Gren Landell, 2016). Författaren anser att skolor brister i att uppmärksamma och agera kring frånvaro i ett tidigt skede, samtidigt som kunskapsbrister hos skolpersonalen leder till att frånvaro inte utreds på ett tillfredsställande sätt, vilket leder till risken för att fel insatser sätts in. Cirka 50% av de skolor som deltog i Gren Landell (2016) studie uppger att de inte arbetar främjande och/eller förebyggande. Författaren poängterar därför att skolan måste stärka elevhälsans kompensatoriska roll där det främjande och förebyggande arbetet syftar till att stärka likvärdigheten för elevernas möjlighet till utbildning. Även i Skolverkets (2021:10) kartläggning har vikten av det främjande och förebyggande arbete uppmärksammats. Exakt hur arbetet ska genomföras finns det ingen mall för, i stället förespråkas det främjande och förebyggande arbetet ingå i skolans systematiska kvalitetsarbete där behovet styr förändringsarbetet. I det komplexa arbetet kring skolfrånvaro har skolor tagit fram verksamhetsplaner som ett verktyg att arbeta efter inom verksamheten, men Skolverket (2021:10) menar att dessa sällan används i praktiken.

I skollagen (2010:800) framgår det att specialpedagogen ska ingå i elevhälsan och att de har en framträdande roll i det främjande och förebyggande arbetet, där de ska ta fram risk- och skyddsfaktorer inom verksamheten för att öka elevers välbefinnande, lust och motivation att lära. Specialpedagoger ska vara delaktiga i att organisera det främjande och förebyggande

arbetet, efter verksamhetens behov. Att som specialpedagog ha kunskap om skolfrånvaro anses därför vara en förutsättning för att motverka det bristfälliga arbete som idag beskrivs inom skolan och vända den växande frånvaroproblematiken till en ökad skolnärvaro. Gren Landell (2016) lyfter därmed vikten av ytterligare forskning inom området för att få kunskap om hur skolor arbetar med det främjande och förebyggande arbetet.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att öka kunskapen om hur skolor arbetar för att främja, förebygga och uppmärksamma skolfrånvaro, samt vilken betydelse verksamhetsplanen har i detta arbete.

1.2 Frågeställningar

- Vilka rutiner kring att uppmärksamma skolfrånvaro beskriver deltagarna att det finns i verksamhetsplanen på deras arbetsplats ?
- Hur genomförs det främjande och förebyggande arbetet för att stärka skolnärvaro och motverka skolfrånvaro på deltagarnas arbetsplats?
- Vilka framgångs- och riskfaktorer upplever specialpedagoger och lärare i arbetet kring skolfrånvaro?

2. Bakgrund

Inledningsvis presenteras olika styrdokument som skolan styrs av. Vidare beskrivs begrepp inom skolfrånvaro, samt risk- och skyddsfaktorer. Elevhälsans ansvar inom det främjande och förebyggande arbete presenteras och specialpedagogens roll specificeras. Även hur skolor kan arbeta med att uppmärksamma, främja och förebygga skolfrånvaro. Kapitlet avslutas med en sammanfattning.

2.1 Styrdokument

Sedan 2020 är Barnkonventionen lag i Sverige (Runström Nilsson, 2023). Där fastslås att barn har egna rättigheter. Under punkt 28 (UNICEF, 2025) förtydligas barns rätt till utbildning, bland annat står det att skolan ska uppmuntra elever till skolnärvaro genom att

sätta in passande insatser och på så sätt minska risken för problematisk skolfrånvaro. Även i Förenta nationernas (2008) publikation om mänskliga rättigheter framgår rätten till utbildning. För att se till att elever får denna rättighet har hemkommunen och vårdnadshavare ett delat ansvar för att elever fullgör sin skolplikt (Skolverket, 2021:10). Vårdnadshavare ska se till att barnet följer skolplikten och hemkommunen är ansvariga för att elever får den utbildning de har rätt till (7 kap. 20 §. SFS 2010:800). Huvudmannen har det yttersta ansvaret för att eleverna i huvudmannens grundskola fullgör sin skolgång. Paragrafer kopplade till skolfrånvaro finns att läsa i Bilaga A. Mer riktat till skolan som organisation skrivs det om vikten av det systematiska kvalitetsarbetet där utvecklingsarbetet kontinuerligt ska planeras och följas upp inom verksamheten (4 kap. SFS 2010:800).

2.2 Begrepp kring skolfrånvaro

Nedan presenteras olika begrepp som omnämns vid skolfrånvaro.

2.2.1 Olika begrepp av skolfrånvaro

Enligt Ekstrand (2020) benämns skolfrånvaro med olika begrepp inom olika yrkeskategorier, inom forskningsområdet för skola och utbildning används oftast begreppet ”frånvaro” (Eng. absenteeism). Författaren menar att detta skiljer sig från andra begrepp, främst för att begreppet neutraliseras och ingen orsak till frånvaro antyds. Begreppen kring frånvaro används inte konsekvent vilket skapar svårigheter att definiera begreppet, menar författaren. I skollagen används begreppen giltig eller ogiltig frånvaro samt upprepad eller längre frånvaro (Skolverket, 2021:10). På Skolverkets webbplats (Skolverket, januari 2025a) förtydligas att ogiltig frånvaro inte är bekräftad av vårdnadshavare, medan giltig frånvaro är bekräftad och kan exempelvis orsakas av sjukdom eller beviljad ledighet. Begreppet problematisk frånvaro används och syftar till all frånvaro som riskerar eller innebär ett hinder för elevens måluppfyllelse (Gren Landell, 2016). I internationella studier är begreppen skolk (Eng. truancy) och skolvägran (Eng. school refusal) mest använda (Gren Landell, 2016). Författaren förklarar att begreppet skolk innebär en ogiltig ströfrånvaro som oftast är okänd för vårdnadshavarna. Skolvägran beskrivs av författaren att handla om en ogiltig frånvaro som vårdnadshavarna känner till. Även begreppet school withdrawal och föräldrastödd frånvaro är något som används, vilket syftar till att vårdnadshavare håller eleven hemma (Gren Landell, 2016).

I denna studie används begreppet skolfrånvaro och frånvaro, vilka syftar till all frånvaro som påverkar eller riskerar att påverka individen negativt, både akademiskt, socialt och psykiskt.

2.2.2 Risk- och skyddsfaktorer

Begreppen risk- och skyddsfaktor är sådant som påverkar individers mående och hälsa (Kunskapsbanken, december 2024). Riskfaktorer är sådant som påverkar eller riskerar att påverka individen negativt, medan skyddsfaktorer påverkar individen positivt. Oftast finns en utlösande faktor som leder till en tillfällig skolfrånvaro menar Ekstrand (2020**).** Hur dessa finns kvar och påverkar eleven är beroende av vilket stöd eleven får, då risk- och skyddsfaktorer påverkar och i längden förstärker varandra. Samma faktorer kan fungera som både risk- och skyddsfaktor, beroende på hur de utspelar sig (Johansson, 2019). Gren Landell (2016) uppger tre områden som kan påverka elevers skolnärvaro: skolfaktorer, individfaktorer och sociala faktorer.

2.3 Elevhälsans roll i skolan

Alla skolor ska ha en aktiv elevhälsa, där medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska professioner ska ingå, där elevhälsans arbete främst ska riktas mot det främjande och förebyggande arbetet (Skollag, 2010:800). Runström Nilsson (2023) förklarar begreppen, *främjande insatser*, som innebär att arbetet riktas till alla elever och skolpersonal samt att insatserna bygger på skyddsfaktorer. *Förebyggande insatser* handlar om att stärka skyddsfaktorer och undanröja riskfaktorer. Insatserna riktas till alla elever eller en specifik grupp, inom specifika områden som exempelvis frånvaro. Arbetet riktas mot ett salutogent förhållningssätt vilket innebär att arbetet söker och fokuserar på skyddsfaktorer mellan eleven och dennes omgivning (Hall, 2020).

Elevhälsans insatser ska riktas mot organisations-, grupp- och individnivå (Kunskapsguiden, december 2024). Helin Henriksson m.fl. (2021) menar att specialpedagogiken främst riktas mot organisationsnivå, genom att identifiera och undanröja hinder för elevers utveckling inom skolans miljöer (SFS 2017:1111). Specialpedagogen ska även vara delaktig i verksamhetens utvecklingsarbete där denne förväntas att bemöta de specialpedagogiska frågorna. Specialpedagogen kan vara en rådgivare till skolledningen över hur lärmiljöer kan anpassas (Gren Landell, 2018). Specialpedagogen ska även vara en kvalificerad rådgivare vid

pedagogiska frågor exempelvis genom handledning till lärarna eller hjälpa dem ta fram verktyg, i syfte att finna skyddsfaktorer som ger alla elever förutsättningar att lyckas i den reguljära skolmiljön (SFS 2017:1111). Gren Landell (2018) anser även att specialpedagogen kan vara den som sprider kunskap om hur lärarna ska bemöta skolfrånvaro och avlasta lärarna med enskilda elever i den reguljära undervisningsgruppen. Vid misstanke om skolsvårigheter behöver elevers behov av extra anpassningar eller särskilt stöd utredas och ett åtgärdsprogram kan behöva upprättas. Specialpedagogen ska vara en rådgivare till vårdnadshavare och andra aktörer, kring de specialpedagogiska frågorna (SFS 2017:1111). Arbetet riktas mot ett salutogent förhållningssätt, vilket innebär att arbetet söker och fokuserar på skyddsfaktorer mellan eleven och dennes omgivning (Hall, 2020). Elevhälsans arbete ska inte vara isolerat från skolans övriga arbete (Runström Nilsson, 2023), i stället ska arbetet följas som en röd tråd genom verksamheten (Hall, 2020).

2.4 Att uppmärksamma skolfrånvaro

Skolfrånvaro bör uppmärksammas i ett tidigt skede för att öka möjligheten att vända skolfrånvaro till skolnärvaro (Havik m.fl., 2015). I Skolverkets (2021:10) rapport framkommer det att mentorerna oftast har ansvaret att följa elevernas närvaro, uppmärksamma och följa upp frånvaro. Enligt Skolverket (2021:10) är det vanligt att skolor har skriftliga riktlinjer kring frånvaroregistrering. Trots detta finns indikationer på att systemen inte ger en rättvis bild av hur frånvaron faktiskt ser ut (Skolverket, 2021:10). En enhetlig bedömning av begreppet skolfrånvaro efterfrågas samt att uppföljningen behöver ske likvärdigt i alla skolor (Gren Landell, 2016). Gränsen för vad skolor räknar som en problematisk skolfrånvaro varierar mellan 15–20% (Skolverket, 2024:12).

2.5 Att främja skolnärvao

Nedan presenteras områden som anses vara viktiga för att främja skolnärvaro: verksamhetsplaner kring frånvaro, det systematiska kvalitetsarbetet, en skolkultur som stärker eleverna samt inkluderande lärmiljöer.

2.5. Verksamhetsplan i arbetet med frånvaro

Folkhälsan (2014) rekommenderar att skolan ska ha en verksamhetsplan kring arbetet med skolfrånvaro, som ska användas som ett hjälpmedel för hur skolan ska arbeta med det

främjande och förebyggande arbetet, samt hur frånvaro ska uppmärksammas och hur det åtgärdande arbetet ska planeras. Exelmeplvis kan de innehålla riktlinjer över hur skolpersonalen ska arbeta med det proaktiva frånvaroarbetet och hur personalen ska bemöta olika situationer. En verksamhetsplan blir således en referensram för hur personalen ska bemöta olika situationer, vilket gör att eleverna bemöts mer jämlikt. Gren Landell (2016) skriver att exempelvis frånvarotrappor är vanliga hjälpmedel inom skolan, där insatserna med elevens frånvaro intensifieras och varje steg förklarar insatserna. Författaren skriver att dessa trappor ofta består av att mentor ringer hem som ett första steg, steg två är att vårdnadshavare och elev har samtal på skolan, steg tre innebär att socialtjänsten kopplas in. Gränsen för frånvaro inom varje nivå måste vara tydlig i modellen, i syfte att elevens frånvaro ska motsvara rätt intervention, anser Danielsson m.fl. (2009). För att det ska bli en positiv effekt av modellen poängterar författaren att alla yrkesgrupper inom skolan måste arbeta aktivt med modellen och se eleverna som ett gemensamt ansvar.

2.5.2 Systematiskt kvalitativt arbete

Gren Landell (2018) poängterar att skolan behöver arbeta med skolfrånvaro på organisationsnivå. Genom ett systematiskt kvalitetsarbete (SKA), planeras verksamhetens insatser efter insamlat underlag från elever, skolpersonal och vårdnadshavare (Runström Nilsson, 2023). Skolans främjande arbete bör grunda sig på de skyddsfaktorer som identifieras och dessa ska stärka samt motsvara intensiteten av insatserna i riskfaktorernas styrka (Kearney, 2016). Att kontinuerligt följa upp och analysera förändringsarbetet inom organisationen leder till att utvecklingen följer verksamhetens behov menar Runström Nilsson (2023). För att möjliggöra ett förändringsarbete på organisationsnivå behöver rektorer utveckla arbetssätt och rutiner för hur arbetet ska organiseras samt hur en samverkan ska möjliggöras (Gren Landell, 2016). Författaren hävdar att en god samverkan mellan vårdnadshavare, lärare, rektor och elevhälsa är en god framgångsfaktor i förändringsarbetet. Rektorn behöver också vara en ledare genom skolans arbete, där denna prioriterar frågor kring skolfrånvaro (Skolverket, 2025a).

2.5.3 En skolkultur som främjar skolnärvaro

Faktorer som kopplas till skolkultur är hur väl elever känner att de har en tillhörighet till skolan, både pedagogiskt, fysiskt och socialt (Andersson, 2019:3). Varje skola behöver jobba med sin skolkultur genom att hitta faktorer som stärker skolklimatet och jobba vidare med

dessa (Ekstrand, 2020). Studier visar att elever behöver känna trygghet och lust att lära för att vara i skolan, att arbeta med social kompetens och olika elevgrupper skapar en god social kompetens där relationer kring eleverna skapar skyddsfaktorer (Andersson, 2019:3). Att arbeta med faktorer som stärker elevers trygghet och arbetsro, anses öka närvaron (Skolverket, 2025a). Det kan handla om att aktivt arbeta med kränkningar och trakasserier men också elevens rätt att bli lyssnad på och få förutsättningar att lyckas i skolan. En tillitsfull relation till en vuxen som bryr sig, lyssnar, respekterar och engagerar, är en stor skyddsfaktor för att reducera skolfrånvaro (Ekstrand, 2020). Skyddsfaktorer som framkommit i Skolverkets (2021:10) rapport är en hög personaltäthet samt närheten till varandra. I samma rapport beskrivs det att vissa skolor anställer personal som kan röra sig i skolans lokaler och syftar till att bygga goda relationer. Lärarens relation till eleven påverkar både hur eleverna upplever skolan samt deras närvaro och antalet skolavhopp (Ekstrand, 2020). Andersson (2019:3) menar att lärarens relationskompetens är en grundläggande del i det främjande arbetet. Forsell (2020) skriver att skolpersonalen bör ha ett genuint intresse av eleven samt se sig själva som ett verktyg i det främjande arbetet.

2.5.4 En inkluderande lärmiljö för alla elever

En god lärandemiljö menar Skolverket (2025a) är en stor skyddsfaktor i det främjande arbetet, att utveckla undervisningen och motivera elever till närvaro (Skolverket, 2021:10). Runström Nilsson (2023) poängterar vikten av en god lärandemiljö där elever får möjlighet att lyckas. Författaren menar att elever lär bäst i miljöer som välkomnar olikheter, tillåter misstag och har en stödjande struktur. Strukturen handlar om ledarskap, organisation och didaktik. Författaren förklarar detta med att läraren ska vara medveten om varför hen gör sina val samt vara medveten om ledarskapets och skolmiljöns betydelse för elevernas möjlighet att lyckas. Till detta hör också elevers rätt till anpassningar och stöd de är i behov av. Elever som är i behov av stöd måste få det på ett sätt som inte riskerar elevens känsla av delaktighet med sin reguljära undervisningsgrupp eller påverkar elevens självständighet negativt (Andersson, 2019:3). Känsla av sammanhang (KASAM) är ett centralt begrepp inom det salutogena perspektivet, där faktorer som begriplighet, hanterbarhet, meningsfullhet och känsla av sammanhang är det väsentliga (Hall, 2020). Om elever upplever skolan som meningslös och tråkig, minskar känslan av att vara delaktig i och engagerad i skolarbetet (Andersson, 2019:3). Författaren menar att det är därför viktigt att elever får det stöd som de behöver. Undervisningen ska vara av hög kvalitet, med rimliga krav efter varje individs

förutsättningar, samt att eleverna ges möjlighet att redovisa skoluppgifterna på olika sätt (Skolverket, 2025a). Extra anpassningar ska göras av den ordinarie läraren i den reguljära undervisningsgruppen, såsom exempelvis individanpassade scheman, stöd för att starta upp skolarbetet eller förtydligande av instruktioner (Gren Landell, 2016). Läraren har stor betydelse i klassrummet, genom att i sin ledarskap inkludera alla elever och anpassa skolarbetet efter allas förutsättningar (Andersson, 2019:3). Det är även viktigt att läraren visar förståelse för eleven och har realistiska förväntningar på denna, vilket tycks gynna det främjande arbetet.

2.6 Förebygga skolnärvaro

Forsell (2020) menar att det är viktigt att leta efter mönster i frånvarodata. Att förstå orsaker till elevens frånvaro är en nödvändighet för att kunna ta fram rätt förebyggande insatser (Gren Landell, 2020). Det verktyg som används för att samla frånvarodata behöver vara utformat på ett sätt så att frånvaroorsak uppges vid frånvaroanmälan (Child & Kearney, 2022). Författarna menar att information som oftast efterfrågas endast beskriver en fysisk skolfrånvaro, vilket problematiserar användning av frånvarodata vid en kartläggning vid det förebyggande och åtgärdande arbetet.

Frånvaroutredningen bör fokusera på skolan, hemmet och individen (Gren Landell, 2016), där fokuset ska vara på elevens uppfattning om skolmiljön (Skolverket, 2025a). Kearney m.fl. (2004) föreslår att skolan ska använda olika metoder och flera informanter för att få en heltäckande förståelse av problematiken. Oftast görs en enkel utredning, och beroende av vilken problematik som framkommer kan denna behövas utvidgas för att få en heltäckande bild av problematiken. Gren Landell (2016) skriver att det är viktigt att eleven är delaktig under hela utredningen, till exempel genom att godkänna sammanställningen och de insatser skolan föreslår.

2.7 Sammanfattning av bakgrund

Skolans arbete styrs av lagar, däribland skollagen som riktas mot elevers, vårdnadshavares och skolans rättigheter och skyldigheter. Begreppet skolfrånvaro används inte konsekvent inom skolan vilket bör problematiseras då det skapar svårigheter att få en samsyn på problematiken. Begreppen risk- och skyddsfaktorer diskuteras, vilka beskriver faktorer som påverkar elevers mående. Exempelvis kan det vara skol-, individ-, och sociala faktorer.

Elevhälsan har i sitt uppdrag ansvar för att arbeta främjande och förebyggande, på organisations-, grupp-, individnivå. Specialpedagogens arbetsuppgifter fokuserar på organisationsnivå där denne ska arbeta för att minska riskfaktorerna och öka skyddsfaktorerna, mellan eleven och dennes omgivning. Specialpedagogen ska även vara ett professionellt stöd till undervisande lärare, där denne kan handleda och ta fram hjälpmedel till elever, i syfte att skapa ledning och stimulans. Elever som misstänks ha akademiska svårigheter har rätt till en pedagogisk kartläggning, vilket specialpedagogen ansvarar för. I det främjande arbetet är det viktigt att tidigt uppmärksamma skolfrånvaro, vilket oftast omfattar mellan 15–20%. I arbetet kring frånvaro rekommenderas att skolor inför en verksamhetsplan för hur skolan ska arbeta. Genom SKA följer utvecklingsarbetet skolans behov, då olika skolor behöver utveckla olika områden. Exempelvis bör skolor eftersträva en skolkultur som stärker eleverna, sträva efter att skapa goda relationer, samt skapa inkluderande lärmiljöer. För att förebygga skolnärvaro rekommenderas skolpersonal att leta efter mönster i elevers frånvarodata för att finna frånvaroorsak, vilket är en nödvändighet för att implementera insatser.

3. Tidigare forskning

Detta kapitel tar upp tidigare forskning inom ämnet, de studier som presenteras är kvalitativa studier som besvarar frågor inom det främjande, förebyggande och uppmärksammande arbetet kring frånvaro. Kapitlet beskriver hur verksamhetsplaner används som verktyg på organisationsnivå för att arbeta med frånvarodata samt skolmiljöns betydelse för elevers möjlighet att lyckas i skolan.

3.1 Att använda frånvarodata i arbetet kring frånvaro

Forsell (2020) skriver att skolan tidigt behöver uppmärksamma och hantera skolfrånvaro för att undvika en allvarlig problematik. Öhman (2016) menar att det är flera risk- och skyddsfaktorer som påverkar eleven, om skolfrånvaron inte uppmärksammas och skolan inte arbetar med att stärka skyddsfaktorer, kan riskerna eskalera och i längden att bli fler riskfaktorer som påverkar elevens närvaro. I arbetet med att uppmärksamma elever i riskzon behöver personalen utgå från den frånvarodata de har och arbeta vidare efter skolans rutiner (Durham & Connolly, 2017). Dataprogram som ger en tydlig bild av elevers skolfrånvaro

hjälper lärare att uppmärksamma skolfrånvaro samt program som kan ta fram individuell information beskrivs vara eftertraktade (Durham & Connolly, 2017).

Nielsen och Thastum (2023) har i en kvalitativ studie bland annat undersökt hur skolfrånvarodata bearbetas och fann att olika metoder används, varav de flesta skolor använder digitala program. Vad personal främst tycks prioritera är systemen som är lättillgängliga (Lavigne m.fl., 2021). Gren Landell (2016) har i sin studie undersökt när olika länder beräknar gränsen för hög frånvaro och har uppmärksammat en skillnad mellan länderna. England har minskat sin gräns från 15 till 10% på grund av att de vill uppmärksamma frånvaron tidigt, och denna organisatoriska förändring har minskat den totala frånvaron bland eleverna (Gren Landell, 2016). I Finland beräknas den totala frånvaron utifrån missade lektionsminuter, oavsett frånvaroorsak (Gren Landell, 2016). Vid oro för eleven kan skolan ingripa vid en procentsats som är längre än den angivna. Japan har en sammanlagd gräns på 30 dagar per år. Där ses inte den totala frånvaroprocenten som ett hot mot elevens utveckling, och frånvaro på grund av sjukdom eller ekonomiska skäl räknas därför bort när skolan sammanställer elevers frånvaro (Gren Landell. 2016). Vidare förklarar skolpersonal i Nilesen & Thastum (2023) studie att individuella bedömningar måste göras vid frånvaro då alla elever har olika bakgrunder.

Skolpersonal i Reides (2004) studie beskriver en osäkerhet, dels när och hur frånvaro ska godkännas, dels hur skolans frånvarosystem fungerar. Personalen önskar en definition av begreppet frånvaro. En särskild anställd personal som endast ägnar sig åt frågor kring frånvaro, anser skolpersonalen minska arbetetsbördan för de själva. Det kan också skapa en rättvis frånvarobild som utgångspunkt vid utredning kring elevens insatser, menar personalen. Deltagare i Öhmans studie (2016) menar att denna insats inte skulle räcka utan att skolpersonalen ändå behöver kunskap inom området för att påverka elevers möjlighet att delta i skolmiljön.

3.2 Frånvaroplaner och policy

I Nielsen och Thatmums studie (2023) beskriver skolpersonalen att det inte finns några planer i verksamheten för hur skolorna ska gå vidare i arbetet vid upptäckt av frånvaro. Istället görs en ny konsultation av planering vid varje tillfälle. Ansvaret kan falla på vem som helst i ett

arbetslag, och deltagare i studien (Nielsen & Thatmums, 2023) menar att detta skapar en sårbarhet då arbetet med frånvaro nedprioriteras vid sjukdom hos personalen. Personalen efterfrågar planer med strategier över hur de ska bemöta situationer inom ämnet, samt någon att lyfta idéer med och någon som kan hjälpa dem ta fram verktyg. Reide (2004) har i sin studie funnit att personalen är osäkra kring vem som är ansvarig vid elevers frånvaro i de skolor som saknar en plan, och deltagarna önskar ett stöd inom organisationen där det alltid finns någon de kan rådfråga. Cirka 50% av kommunerna saknar en plan vilket riskerar att arbetet i skolorna kan bli bortprioriterat (Öhman, 2016). De skolor som aktivt arbetat med frånvaro under en längre tid har ofta skaffat både erfarenhet och kompetens, de förefaller även ha mer vägledande verksamhetsplaner (Öhman, 2016). Även om det finns riktlinjer och rekommenderade arbetssätt i verksamheten, ser dessa olika ut och innehåller inte alltid vägledning om hur skolan ska arbeta främjande och förebyggande, poängterar författaren.

3.3 En ledning som möjliggör frånvaroarbetet och vikten av en god samverkan

Personal beskriver hur de i verksamheten arbetar främjande för att undvika att svårigheter uppstår senare (Cunningham m.fl., 2022). Att förstå elevers anledning till skolfrånvaro beskrivs vara svårt, samtidigt som det beskrivs vara en förutsättning att bemöta varje elev med individualiserade insatser. I detta arbete ser deltagare en etablerad relation med vårdnadshavare vara till stod fördel, och menar att de blir en del i kartläggningen och kan hjälpa skolan framåt (Cunningham m.fl., 2022). Genom att vårdnadshavare berättar om riskfaktorer i barnets skolgång, kan skolan arbeta för att förebygga dem. Lärare poängterar att samverkan inte alltid är god och berättar att vårdnadshavare som brister i sin föräldraroll kan skapa hinder för att få tillbaka eleven till skolan. Även deltagare i Nielsen och Thastum (2023) studie menar att vårdnadshavare har en central roll i arbetet, både för att se till elevens hela dygn men också för att skolan och hemmet behöver en samsyn kring eleven. Mentorer alternativt den med bäst relation i det enskilda fallet, beskrivs oftast vara de som tar en första kontakt med vårdnadshavare och blir den centrala skolpersonalen i processen kring att stärka elevens skolnärvaro.

En förändring i skolledningen, brist på resurser eller avsaknaden av tydliga ansvarsområden i arbetet kan vara riskfaktorer som inte möjliggör ett bra arbete inom organisationen (Lavigne m.fl., 2021). Detta påverkar inte bara möjligheten att uppmärksamma frånvaro, utan även möjligheten att identifiera utvecklingsområden i verksamheten, förklarar författaren. Vidare

förklarar deltagare i studien att det är viktigt med ett tydligt ledarskap där all personal vet vad som förväntas och att personalen tar ett delat ansvar för arbetsuppgifterna. Rektorers och skolhuvudmäns syn på frånvaro är därför av stor betydelse för hur arbetet prioriteras i verksamheten (Reide´s, 2004). De skolor som anser att de har stöd från kommunen och andra aktörer har ett färre antal elever med frånvaro (Öhman, 2016). Deltagare i Melanders m.fl. (2020) studie beskriver hur vikten av en samverkan med en kunnig yrkesprofession inom orsaksproblemet till elevens frånvaro. I studien framkommer även att personal som fått stöd i verksamhetsarbetet har skapat ett intresse och förståelse för vikten av arbetet kring frånvaro, som en del av allt annat i skolans arbete (Öhman, 2016). De skolor som arbetar effektivt med skolnärvao ser det inte som ett merarbete, utan en viktig del i allt arbete i verksamheten. Till grund för detta har skolorna kartlagt verksamhetens riskfaktorer och systematiskt arbetat med dem för att främja närvaron (Durham & Connolly, 2017). De skolor som har en fungerande extern samverkan ser det som en nödvändighet i arbetet med skolnärvao (Cunningham m.fl., 2022).

Lärarens relation till eleverna skapar goda förutsättningar till att förstå och identifiera orssaker till elevens frånvaro, har både Durham och Connolly (2017) och Gren Landell m.fl. (2015) funnit i sin studie. Förutom att det skapar en förutsättning att finna rätta insatser ligger även detta arbete till grund för det systematiska kvalitetsarbetet med att exempelvis ta fram bättre lärmiljöer, arbete kring värdegrund och särskilt stöd (Öhman, 2016). Relationsbyggandet är en viktig del i det förebyggande arbetetet, menar Öhman (2016) som i sin studie visar att frånvaro tycks vara ett större problem på större skolor, vilket författaren menar kan bero på att elever på dessa skolor inte upplever samma känsla av tillhörighet och delaktighet, samt att relationen till vuxna inte blir lika tät som på mindre skolor**.**

3.4 En skolmiljö där eleverna lyckas

Karlberg m.fl. (2020) har undersökt om och hur skolklimatet påverkar elevers frånvaro, vilket visar att elevers positiva skattning av skolklimatet korrelerar med högre närvaro. Med skolklimat menar Karlberg m.fl. (2020) hur personal, elever och föräldrar upplever miljön i skolan med utgångspunkt i hur det fungerar akademiskt, socialt, och emotionellt. En internationell studie gjord av Kearney (2020) visar på liknande resultat. Författaren beskriver även det omvända när känslan av otrygghet, mobbing, och höga akademiska krav blir anledningar till att elever väljer att inte gå till skolan. Att hjälpa eleverna att utveckla en identitet och anknytning till skolan samt att skolan ska vara en plats där eleven vill vara, är

viktigt i det främjande arbetet, menar lärare i Durhams & Connollys studie (2017). Även att bygga på positiva relationer till klasskamrater är angeläget (Melander, 2022). I Cunninghams m.fl. (2022) studie menar lärare att de har en avgörande roll i att påverka undervisningen. Genom att göra lektionerna interaktiva och roliga hoppas de skapa en lust och en vilja hos eleverna att gå till skolan och att vara där. Att ge elever extra tid och att individanpassa arbetsuppgifter ses som faktorer som främjar elevers skolnärvaro när skolsvårigheter uppmärksammats (Cunningham m.fl., 2022). Elever med särskilda undervisningsbehov har generellt sett en högre frånvaro än elever som inte har dessa behov, och att skolan undanröjer hinder för elevens utveckling är därför en förutsättning för att elever ska närvara och delta i skolan (Andersson m.fl., 2015).

Skolans möjlighet att bemöta elevens behov är beroende av de resurser verksamheten har till sitt förfogande och en högre personaltäthet gör verksamheten mer flexibel och ger större möjligheter att följa det behov som finns (Cunningham m.fl., 2022). Arbetet med problematisk skolfrånvaro är utmanande då det är kopplat till skolans dubbla uppdrag, som innebär att bidra till elevens kunskapsutveckling och till elevens välmående (Strandler & Harling, 2023). Författarna menar att det inte går att utesluta det ena (kunskap) eller det andra (välmående) utan att de påverkar varandra. Strandler och Harling (2023) konstaterar att det finns riskfaktorer i lärares möjligheter att anpassa akademiska uppgifter på ett sätt som möter elevernas individuella behov, vilket gör att elevernas välmående påverkas och kan leda till frånvaro. Exempelvis för elever som behöver anpassade uppgifter, vilket dokumenterats och presenterats för elev, vårdnadshavare och skolpersonal men tiden för att förbereda dessa fattas lärarna. Resultatet blir att vissa lärare anpassar uppgifter och andra inte. I den undersökta verksamheten (Strandler & Harling, 2023) har personal anställts för att vara "heltidsmentor" och fokusera på elevernas välmående för att förebygga frånvaro, vilket resulterade i att lärarna fokuserade på det akademiska arbetet.

3.5 Sammanfattning av tidigare forskning

Detta kapitel påvisar vad som framkommit i tidigare forskning om hur skolor arbetar inom området skolfrånvaro. Studie visar att det skiljer sig åt både hur och när frånvarodata behandlas och uppmärksammas. Det finns skolpersonal som beskriver en osäkerhet kring hur och när de ska anmäla elevers frånvaro, vilket skapar en problematik kring att tidigt uppmärksamma detta. För att säkerställa att arbetet görs med en rättvis bedömning menar

vissa deltagare att det är viktigt med verksamhetsplaner som skapar tydlighet, dock visar studier dessvärre att ett flertal skolor saknar detta. Personal beskriver ett främjande arbete för att problem inte ska uppstå men också en svårighet att i finna rätt frånvaroorsak i det förebyggande arbetet. I detta blir samverkan med hemmet men också med inre och yttre aktörer ett viktigt verktyg. Att söka risk- och skyddsfaktorer på organisationsnivå blir viktigt i det främjande och förebyggande arbetet. Flera alternativ till arbetet nämns, däribland skolans ansvar i att skapa en skolmiljö där elever lyckas. Lärares ansvar i detta tas upp, samtidigt som de efterfrågar stöd och någon att diskutera med. Att arbetet styrs av skolans resurser konstateras och hur resurserna fördelas och struktureras beror på hur rektorn prioriterar arbetet. Arbetet kring skolfrånvaro är omfattande och kräver att all skolpersonal har kunskap inom ämnet, samt ser sig själva som en aktör i processen.

4. Teoretisk utgångspunkt

Nedan presenteras studiens valda teoretisk utgångspunkt: det relationella perspektivet. Därefter presenteras Respons to Intervention (RTI), vilket är en modell som tagits fram i syfte att föra samman den ordinarie pedagogiken med specialpedagogiken, vilket speglar det relationella perspektivet. RTI baseras på det relationella perspektivet och kommer utgöra en teoretisk grund för att se hur modellens olika nivåer framträder i arbetet inom verksamheterna/studiens resultat.

4.1 Det relationella perspektivet

Den teoretiska utgångspunkten för studien är inom ramen för det specialpedagogiska fältet. Denna typ av forskning förväntas ge svar på frågor om lärande och undervisning för elever i behov av särskilt stöd och bidra med kunskap om pedagogiska konsekvenser av att elever är olika (Ahlberg, 2013). Författaren förklarar att forskare inom fältet hämtar kunskap från pedagogik, sociologi, psykologi, medicin och filosofi. Ahlberg (2013) menar att detta påverkar hur orsaken till skolproblem belyses, och påpekar på en skillnad mellan hur perspektiven ser på normalitet, avvikelse och differentiering (Ahlberg, 2013). De specialpedagogiska perspektiven lyfts fram i olika nivåer inom skolväsendet, exempelvis i

styrdokument, arbetssätt och synsätt inom organisationen, samt inom kommunala riktlinjer för skolan (Nilholm, 2007).

Denna studie utgår från ett relationellt perspektiv, vilket utgår från en syn på elever i svårigheter snarare än elever med svårigheter (Emanuelsson m.fl., 2001). Eleven ses inte som bärare av problemet utan elevers svårigheter ses i relation till hela skolans miljö (Nilholm, 2021). Dessutom finns ett relationellt synsätt på elevers förutsättningar, vilket innebär att förändringar i lärmiljön kan påverka elevers möjligheter att uppnå utsatta mål (Emanuelsson, m.fl. 2021). Inom det relationella perspektivet förväntas all skolpersonal ta ansvar för att ge eleverna det stöd de behöver (Helin Henriksson m.fl., 2021). Ekstrand (2020) menar att problematiken kring frånvaro behöver flyttas från den enskilde eleven och i stället ses som ett skolproblem. Detta är avgörande för hur professioner ser på frånvaro när de utreder frånvaroorsak, samt även vilka insatser de implementerar och på vilken nivå.

Inom det specialpedagogiska fältet återfinns majoriteten av gjorda studier inom ramen för individperspektivet (Emanuelsson m.fl., 2001). Författaren hävdar att proportionerna är under förändring och de forskningsanslag som främst beviljats på senare tid är inom ramen för det relationella perspektivet. Studiens teoretiska utgångspunkt är således befogad.

4.2 A Response to Intervention Model (RTI)

RTI-modellen (Figur 1) växte fram till följd av att specialpedagogikens roll förändrades, och elever skulle inte längre plockas ur den reguljära undervisningen och ges enskild undervisning (Danielsson m.fl., 2009). I stället skulle eleverna få ledning och stimulans i den reguljära undervisningen, menar författarna. RTI-modellens syfte var att sammanföra den traditionella pedagogiken och specialpedagogiken, modellen skulle användas som ett specialpedagogiskt stöd i arbetet med att tillgodose behoven hos elever i svårigheter (Danielsson m.fl. 2009). Detta motsatte sig tidigare perspektiv då eleven ansågs vara bärare av problemet, och lyfte fram att hindret fanns i elevens omgivning (Graczyk & Kearney, 2013). Nilvius (2024) menar att RTI-modellen kan användas i olika syften och författaren har beskrivit den i relation till tidig upptäck och tidiga insatser för elever inom läs och skrivundervisning. Graczyk och Kearney (2013) och Kearney (2016) presenterar en modell, avsedd för arbetet med skolfrånvaro. Modellen (figur 1) består av tre nivåer och representerar RTI (Graczyk & Kearney, 2013).

figur 1

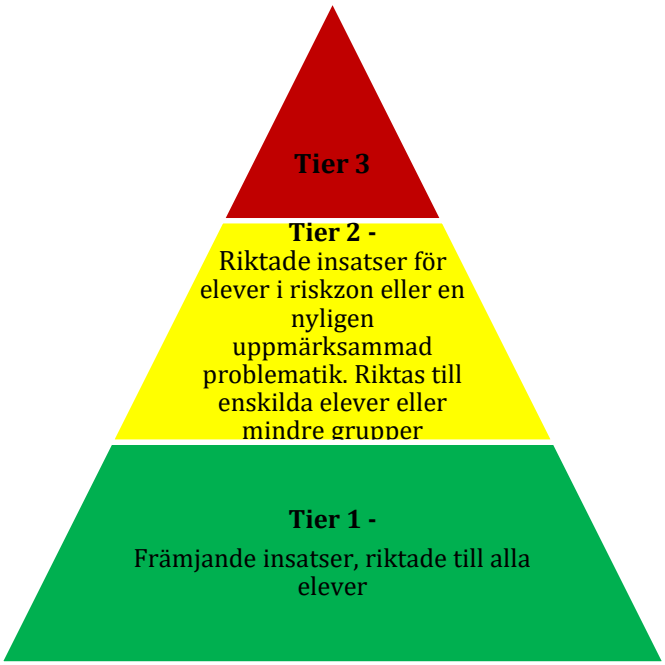

Figur 1
RTI-pyramiden

Kommentar: Triangeln hämtad från: Granczyk & Kearney (2013, s. 5)

Den första nivån, Tier 1, handlar om främjande insatser och riktas till alla elever och lägger grunden för verksamheten (Graczyk & Kearney, 2013). Ju bättre arbete skolan gör på denna nivå, desto färre elever behöver insatser på Tier 2 och 3. Författarna ger flera förslag på främjande arbete och det riktas både till elev- och personalgrupper samt skolan som organisation. På organisationsnivå kan skolan utbilda skolpersonal i att tidigt identifiera varningssignaler hos elever samt att se över skolans policy i arbetet kring frånvaro (Kearney, 2016). Skolan behöver satsa på att skapa ett positivt skolklimat och stärka relationer mellan lärare och elever samt mellan elever (Graczyk & Kearney, 2013). Det handlar om att fokusera på skolnärvaro och prata med eleverna om betydelsen av skolnärvaro samt om att lyfta det positiva en skolgång ger, anser Kearney (2016). Detsamma gäller hur skolan pratar med elever som varit frånvarande. Författaren poängterar att elever aldrig ska bestraffas för frånvaro, i stället ska närvaro uppmärksammas och berömmas. Att skolan redan vid terminsstart informerar vårdnadshavare om skolans närvaropolicy anses viktigt (Graczyk & Kearney, 2013). Vårdnadshavare har också behov av en allmän kunskap om skolfrånvaro då elever många gånger uppvisar de första varningstecknen i hemmet (Kearney, 2016). Stödet bör även riktas direkt till elever med specifika problem eller till familjer som anses brista i sitt

föräldraskap, där aktörer från samhället kopplas in. Likaså gäller vikten av att elever i behov av stöd i undervisningen får det. En varierad undervisningsmetod möjliggör att undervisningen tillgodoser flera elevers behov, menar Kearney (2016). Skolan behöver ta fram arbetssätt för att hantera riskfaktorer och utveckla skyddsfaktorer, och arbetet behöver utvärderas kontinuerligt (Kearney, 2016), där varje skola måste arbeta fram en plan och arbeta utefter skolans förutsättningar.

Den andra nivån, Tier 2, belyser förebyggande insatser, för elever i behov av ett intensifierat stöd. Stödet riktar sig till elever som närmar sig gränsen eller precis har överskridit den gräns som skolan tidigare bestämt (Kearney, 2016). I de svenska styrdokumenten finns ingen bestämd frånvaroprocent när skolor ska starta en frånvaroutredning (Gren Landell, 2020). I denna fas är behovet av att åtgärda situationen kring eleven mer akut än tidigare (Kearney, 2016). Kontakten mellan skola och vårdnadshavare är högt prioriterad på denna nivå, och Graczyk och Kearney (2013) och Kearney (2016) förespråkar en daglig kontakt. Riskfaktorer måste identifieras och skolan måste tillsammans med hemmet hitta rätt insatser. Behovet av samverkan med andra myndigheter uppstår ofta i denna fas, exempelvis socialtjänsten eller andra specialister (Graczyk & Kearney 2013). Ju mer komplex problematiken kring frånvaro blir, desto större är behovet av samverkan med andra professioner, menar Kearney (2016). För en god extern samverkan behöver de olika aktörerna ta del av varandras information. För att detta ska vara möjligt behöver det ske i en samverkan med vårdnadshavare och elev som måste godkänna detta informationsbyte (Gren Landell, 2020). Den inre samverkan bör vidgas där flera yrkesprofessioner tillsammans kan ta fram strategier och bemöta elevens svårigheter som ofta kräver multidisciplinära åtgärder (Kearney, 2016). Insatserna fokuserar mer på den enskilda individen och utgår helt från de hinder som behöver undanröjas (Graczyk & Kearney, 2013). Vikten av att utreda elevens specifika frånvaroorsak är således en förutsättning för att skräddarsy insatserna efter elevens behov (Graczyk & Kearney, 2013).

Den tredje nivån, Tier 3, insatserna riktar sig till elever som har en allvarlig problematisk skolfrånvaro (Kearney, 2016). Frånvaron är ofta upprepad under en längre tid, och överstiger 15–20%. Insatserna fokuserar ofta på samsjuklighet, samt att tidigare insatser intensifieras. Uppföljningar kring skolnärvaro ska ske tätare än tidigare, kartläggningen kring elevers orsak till frånvaro ska även riktas utanför det akademiska området då elever på denna nivå ofta är i behov av andra stöd (Graczyk & Kearney, 2013).

Graczyk och Kearney (2013) menar att sannolikheten för att eleven ska gå tillbaka till sin reguljära klassrumsundervisning minskar på denna nivå. Att hjälpa eleven att klara terminen blir en utmaning då en hög frånvaro leder till utebliven undervisning. Insatserna måste därför sättas in snabbt samt skolpersonalen bör vara uppfinningsrika i sina lösningar.

Tillsammans utgör RTI tre steg i pyramiden, som kan ses som ett ramverk för att tillgodose elevers behov inom verksamheten (Graczyk & Kearney, 2013). Pyramiden (figur 1) börjar med nivå 1, det gröna fältet, vilket är ett grundläggande stöd inom skolan, där insatserna är riktade mot alla elever. Uppföljningar i skolmiljön görs cirka 3 gånger per läsår för att uppmärksamma elever som behöver något sorts stöd inom Tier 1. Inom det gula fältet, Tier 2 beräknas cirka 5-10% av eleverna behöva stöd. Dit räknas elever i riskzon för problematisk skolfrånvaro, och med riskzon beräknas den gräns som skolan satt upp för när de ska påbörja en granskning av elevers frånvaro. Insatserna blir mer riktade till elevernas specifika behov i detta steg. De elever som behöver ytterligare stöd får insatser på Tier 3. Dessa insatser är mer intensiva än tidigare; de blir ofta fler och oftast inkluderas fler professioner runt eleven. Vissa elever påvisar en stor problematik och kan behöva insatser direkt på Tier 3, från Tier 1.

4.3 Sammanfattning av den teoretiska utgångspunkten

Sammanfattningsvis utgår studien inom ramen för det specialpedagogiska fältet, det relationella perspektivet. Perspektivet anser att miljön skapar hinder för eleven och på så sätt kan ändringar i miljön skapa rätta förutsättningar för eleven att lyckas. Eleven ska således inte flyttas från den reguljära undervisningsgruppen, istället ska förutsättningar skapas för eleven att delta i sin ordinarie undervisningsgrupp. Detta leder till att den traditionella pedagogiken behöver samspela med specialpedagogiken och alla elever bör ses som ett gemensamt ansvar hos skolpersonalen. RTI-modellen är framtagen i syfte att sammanföra den traditionella pedagogiken och specialpedagogiken, för att skapa förutsättningar för alla elever att delta i den reguljära undervisningen. Modellens syfte är att vara ett stöd i för skolpersonalen i verksamhetens arbete. Då skolor har olika orsaksproblem till frånvaro och olika möjligheter att bemöta dessa måste den enskilda skolan forma innehållet i sin egna modell. Crazyk och Kearney (2013) har skrivit fram exempel på en grundläggande modell som beskrivs ovan.

5. Metod

Följande kapitel motiverar studiens kvalitativa forskningsansats samt beskriver och motiverar studiens insamlingsmetod semistruktuerade intervjuer. Urvalet av deltagare motiveras samt en presentation av intervjuerna presenteras i en tabell. Studiens dataanalys beskrivs samt studiens tillförlitlighet och de etiska överväganden presenteras. Avslutningsvis görs en sammanfattning.

5.1 Forskningsansats

En kvalitativ forskningsansats har valts då studien syftar till att förstå deltagarnas berättelse, vilket möjliggörs genom en kvalitativ forskningsansats menar Denscombe (2011). Detta menar Bryman (2020) sker genom att söka en förståelse hos deltagarna och förmedla berättelsen med hjälp av ord. Resultatet i kvalitativa forskningsansatser är inte lika generaliserbar som i de kvantitativa forskningsansatserna menar Bryman (2020), vilket inte ses som ett problem då denna studie syftar till att förstå den undersökta urvalsgruppen.

5.2 Urval

Ett målstyrt urval används (Jacobsson & Skansholm, 2019), vilket innebär att de verksamheter som ansågs ha kunskap för att besvara frågeställningen valdes ut. Urvalsgruppen är fyra utbildade specialpedagoger och fyra utbildade lärare, vilka också är mentorer. Samtliga är verksamma på mellanstadiet. Dessa yrkesgrupper ska med en god samverkan sammanfoga det pedagogiska och specialpedagogiska arbetet för att tillgängliggöra skolmiljön för alla elever. Dessutom har mentorer ofta en framträdande roll i specifika elevärenden gällande frånvaro, där specialpedagogens arbetsuppgifter kan bestå av att handleda mentorer. Enligt forskning blir frånvaro mest problematisk på högstadiet, men en ökning har uppmärksammats redan på mellanstadiet. Därför ser jag stadiet som viktigt för att främja närvaro och sätta in ett snabbt och effektivt förebyggande arbete för att motverka en senare frånvaro.

Ett första urval gjordes genom att ta fram mellanstadieskolor i närliggande kommuner. Via kommuners hemsidor hittades kontaktuppgifter till rektorer, vilka kontaktaktades via e-post, där information om studien bifogades (Bilaga B). I informationsbrevet beskrivs studiens

syfte, krav på deltagarna, vad som förväntas av dem under studien och vad deras medverkan innebär. De forskningsetiska principerna för studien beskrevs samt kontaktuppgifter vid frågor eller till den som är intresserad av att delta. I det andra urvalet var förhoppningen att rektorer skulle uppge personal som uppfyllde kriterier för ett deltagande och att dessa kunde väljas fritt. Detta skulle minskat risken att urvalet manipulerades av rektorerna (Ahrne & Eriksson-Zetterquist, 2022). Utvalda deltagare kontaktades via de kontaktuppgifter rektorerna angav och missivbrevet (Bilaga C) skickas ut till samtliga. För att inte begränsa studien geografiskt, har även digitala intervjuer genomförts vilket Denscombe (2022) rekommenderar för att få fler deltagare. Missivbrevet (Bilaga C) delades i specialpedagogiska intressegrupper, via Facebook, där deltagare söktes. Kravet på deltagarna var de samma som ovan.

5.3 Datainsamlingsmetod

Semistrukturerade intervjuer har valts som metod, vilket anses fördelaktigt när målet är att ta del av och förstå deltagarens erfarenheter, tankar och känslor inom ett specifikt område (Jacobsson & Skansholm, 2019). Uppstyrda intervjuer underlättar även analysfasen där teman ska plockas ut och jämföras mot varandra, till skillnad mot ostrukturerade intervjuer (Bryman, 2020). Både de digitala och fysiska intervjuerna har planerats och genomförts på liknande sätt, detta menar Bryman (2020) är korrekt då intervjuerna inte skiljer sig mer än att behovet av datorvana är ett måste vid den förstnämnda.

Metoden rekommenderas av Bryman (2018) när intervjuaren vill söka en djupare förståelse hos deltagarna, då följdfrågorna möjliggör att intervjuaren på så sätt kan förstå deltagarna på djupet, vilket inte varit möjligt med andra metoder. Bryman (2020) förespråkar att intervjuaren använder sig av en frågeguide, vilken förbereddes innan intervjuerna (Bilaga D) och formades efter studiens syfte och frågeställning. Frågeguiden användes som ett stöd genom intervjuerna och frågorna formulerades för att passa in i det individuella samtalet och formulerades efter deltagarens berättelse, vilket möjliggjordes av intervjuarens flexibilitet. I en icke strukturerad intervju menar Bryman (2020) att det blir viktigt att följa deltagaren då dennes berättelse ligger till grund för intervjun. I intervjun möjliggjordes tystnad för att ge tid för reflektion. Intervjuarens uppföljningsfrågor och yttranden var korta men på ett sätt att samtalet framstår som naturligt vilket Robert (2013) anser vara viktigt för att få deltagaren att öppna sig. Robert (2013) poängterar också att intervjuaren är närvarande i samtalet, vilket

intervjuaren uppnådde genom att fokusera på deltagaren och genom ett intensivt lyssnande för att ta in och förstå vad deltagaren berättar. Kontinuerligt analyserades det deltagaren berättade, dels för att veta om intervjuaren ska be om mer detaljer eller fortsätta samtalet framåt. Följdfrågornas utformning varierades beroende på deras syfte. Bryman (2020) beskriver nio frågekategorier där främst uppföljningsfrågor, sonderingsfrågor, preciserande frågor, direkta och indirekta frågor, samt strukturerade inpass användes.

Det är viktigt att inte misstolka deltagarna menar Jacobsson och Skansholm (2019), för att minska risken till detta och öka intervjuarens närvaro, spelades intervjuerna in via en app i mobiltelefonen och anteckningar fördes för hand. Samtliga intervjuer har därefter transkriberas efter rekommendation av Bryman (2020), vilket varit en tidskrävande process men har underlättat analysfasen genom att lättare gå tillbaka och kontrollera data i sin helhet. Även sid- och radnummer har skrivits in, efter vad Denscombe (2018) förespråkar för att lättare navigera sig i insamlad data.
Röstinspelningen gjordes genom appen ”voice record”, via mobiltelefonen. Intervjuerna hölls via teams i samtliga digitala intervjuer. Den fysiska intervjun hölls på deltagarens arbetsplats, efter att eleverna slutat dagen.

Tabell 1
Information om studiens gjorda intervjuer

Deltagare	**Hur hölls intervjun?**	**Hur länge höll intervjun på?**
Lärare 1	digital	32 min
Lärare 2	fysiskt	44 min
Lärare 3	digital	33 min
Lärare 4	digital	45 min
Specialpedagog 1	digital	52 min
Specialpedagog 2	digital	36 min
Specialpedagog 3	digital	49 min
Specialpedagog 4	digital	51 min

5.4 Dataanalys

Tematisk analys har valts som analysmetod, vilket Barman och Weurlander (2024) rekommenderar vid en kvalitativ analys när studien syftar till att förstå deltagarnas erfarenheter inom ett visst område. Bryman (2020) skriver att man i den tematiska analysen letar efter teman av olika skäl, och i denna studie söktes teman utefter studiens syfte och frågeställning. Den tematiska analysen blev på så sätt ett verktyg för att analysera och presentera det kvalitativa materialet på ett systematiskt sätt, enligt inspiration av Jacobsson och Skansholm (2019). Det är viktigt att behandla all data konsekvent genom analysprocessen menar Kvale och Brinkmann (2014). Därför bestämdes förhållningssätt till insamlad data innan analysen påbörjades och detta kontrollerades kontinuerligt under processen genom att data och koder jämfördes med varandra. Barman och Weulander (2024) rekommenderar att använda verktyg i analysprocessen för att lättare navigera bland den data som transkriptionerna ger. Genom att notera vilken deltagare, sidnummer och textrad som koderna hämtades ifrån, kunde dessa lättare letas upp och läsas i sin helhet.

En deduktiv ansats används genom dataanalysen, vilket innebär att teman plockats ut innan analysprocessen påbörjas och analysen bestod av att koda data och sedan placera koderna i de förutbestämda teman (Bryman, 2018, 825). Bryman (2018) poängterar att det är viktigt att förutom att presentera teman, även motivera sitt val av teman. De teman som skapades besvarar studiens frågeställning på ett konkret sätt, samtidigt som de relaterar till den modell som presenteras i det teoretiska avsnittet. Tre teman skapades, *Främja skolnärvaro,* vilket syftar på insatser deltagare beskriver för att främja all skolnärvaro, till alla elever och all skolpersonal. Insatser som fokuserar på att förebygga skolfrånvaro och mer riktade insatser, skapade temat: *Förebygga skolfrånvaro*, vilket syftar till insatser som riktas till mindre grupper eller enskilda individer, där en skolfrånvaro uppmärksammats, alternativt till elever som ligger i riskzon för en problematisk frånvaro. Temat *Verksamhetspla*n, beskriver hur skolpersonal använder verksamhetsplanen som ett ramverk över hur de arbetar med skolfrånvaro inom verksamheten. Koderna som placerats i de olika teman speglar deltagarnas synsätt av vad som framkommit vid datainsamlingen (Barman & Weulander, 2024). Detta säkerhetsställdes genom att det analyserade materialet jämfördes mot orginaldata och framtagna koder kontinuerligt under analysprocessen.

Transkriptionerna lästes till en början igenom i två steg, första gången för att få en översiktlig bild av materialet, sedan lästes texten mer detaljerat för att söka efter mindre textdelar i syfte

att börja koda datan, detta efter att Bryman (2020) rekommenderar att man ska ta sig an texten ordentligt innan analysen påbörjas. Jacobsson och Skansholm (2019) skriver att genom att minska mängden data blir den lättare att bearbeta, vilket gjordes genom att data som inte kunde kopplas till studiens syfte och frågeställning sållades bort, exempelvis ett stycke där deltagaren berättar om sin hund.

All data bearbetades i Microsoft Word, där meningsbärande textdelar i form av meningar eller mindre stycken togs ut och kodades genom att beskriva texten med förkortningar. Syftet med kodningen var att främhäva deltagarnas berättelse gentemot studiens frågeställning. Koderna från den första transkriptionen noterades i ett block och användes vid resterande analyser för att skapa en objektivitet av analysen. Koderna sorterades och placerades i respektive tema, vilka tydliggjorde och förstärkte temats innehåll samtidigt som de underlättade förljande sortering, som Barman och Weulander (2024) poängterar. I analysprocessen behövde jag gå tillbaka för att kontrollera kodningen med den första transkriptionen och vid ett fåtal tillfällen skapades nya koder eller att texter kodades om. Analysprocessen avslutades med att hela analysen sattes ihop till en helhet (Brown, 2020), vilket gjordes genom att gemensamma koder slogs samman och presenterades utifrån de teman som bestämts sen innan. Då studien syftar till att berätta deltagarnas berättelse skrivs deras beskrivningar så nära deras egna ord som möjligt för att efterlikna denna.

5.5 Tillförlitlighet

Denscombe (2018) beskriver vikten av att stärka validiteten i studien, och detta är något som beaktas genom hela studien. Till en början anpassades frågeguiden efter studiens frågeställning, eftersom en semi-strukturerad intervju möjliggör för deltagarna att svara mer öppet, sållades data som inte besvarade studiens frågeställning bort. Data kopplades ihop med studiens teoretiska utgångspunkt i analysfasen och begrepp från teori, i detta fall det relationella perspektivet och RTI användes vid analys av data.

Innan analysfasen påbörjas bestämdes förhållningssätt till data, detta efter vad Bryman (2020) rekommenderar för att göra en likvärdig analys genom all data. Denscombe (2018) poängterar vikten av en neutral analysfas, vilket forskaren har varit medveten om genom hela analysen och lagt egna åsikter åt sidan för att analysera på ett neutralt sätt. Analysfasen har gjorts på ett genomgripande sätt och datas korrekthet har kontinuerligt kontrollerats mot orginaldata, för att garantera ett transparent resultat vilket Robert (2013) förespråkar att en

forskare ska eftersträva. Personliga intervjuer ska enligt Denscombe (2020) vara lättare att bearbeta än jämförelsevis en gruppintervju. Vid personliga intervjuer har intervjuaren endast en persons röst att förhålla sig till, vilket gör transkriptionen lättare att utföra. Det blir också lättare att kolla transkriptionen mot intervjuns data då det endast är en röst, vilket höjer garantin för ett transparent resultat.

Deltagare och andra inom fältet har erbjudits att läsa och ge synpunkter på insamlad data, vilket menar Jacobsson och Skansholm (2019) säkerställer studiens validitet. Att intervjuerna spelats in styrker insamlad data så pass mycket att ingen ytterligare strykning egentligen behövs, menar Robert (2013). Metodens hållbarhet har säkerhetsställts genom en pilotstudie vilket Denscombe (2021) rekommenderar för att upptäcka eventuella brister och få möjlighet att åtgärda dessa innan den verkliga datainsamlingen påbörjades. För att forskaren ska ha en subjektiv bedömning genom hela analysen och dennes tankar inte ska blandas ihop med deltagarnas har forskaren haft en viss distans till data för att inte påverka resultatet (Barman & Weulander, 2024). Studiens externa reliabilitet stärks genom att studien presenteras på ett sätt som gör det möjligt för en annan forskare att göra en liknande studie som ska ge samma resultat. Bryman (2020) menar dock att den kvalitativa studien kan försvåra detta då det är svårt att avbilda sociala möten. Författaren menar också att studiens externa validitet och generaliserbarhet bör ifrågasättas då studien innefattar ett fåtal deltagare.

5.6 Etiska överväganden

I planeringsfasen av datainsamlingsmetoden förutsågs eventuella konsekvenser för deltagarna, därefter gjordes etiska överväganden för studien. Enligt Vetenskapsrådets föreskrifter (2024) ska intresset i att tillägna sig ny kunskap vägas mot kravet att skydda de som deltar i studien. I denna studie deltar specialpedagoger och lärare och på ett sätt skolorna som organisationer. Det finns fyra etiska huvudkrav som efterföljs i arbetet: informationskravet - rektorer och deltagare har informerats om studiens syfte innan deras deltagande; samtyckeskravet – deltagarna har informerats om att deras deltagande sker frivilligt och att de kan välja att avbryta sitt deltagande; konfidentialitetskravet – deltagarna har lovats avidentifiering av all data, data sparades med kodade namn i externa hårddiskar för att minimera risken att materialet spreds. Deltagarna har även fått möjlighet att läsa igenom och godkänna transkriptionen för att minska missförstånd. Det sista kravet, nyttjandekravet,

innebär att deltagarna har blivit lovade att insamlat material endast används i forskningssyfte (Vetenskapsrådet, 2002). Andra principer som presenteras av Vetenskapsrådet (2024), innebär att forskaren ska vara sanningsenlig. En viktig aspekt i en vetenskaplig studie är att den uppvisar en god etik, exempelvis när forskaren presenterar arbetets resultat (Larsson, 2005). De ska exempelvis inte peka ut "skyldiga" till organisationens sätt att fungera. I denna studie blir det särskilt viktigt då syftet är att framföra deltagarnas perspektiv. Även i de digitala intervjuerna används samma etiska aspekter, men de försvåras något genom att den fysiska kontakten uteblir. Eftersom samtycke till deltagandet gavs muntligt av samtliga deltagare har inget problem uppstått. Om något skulle uppstå planerades deltagarna göra en underskrift genom ett formulär via e-post, där deltagarna skulle använda kryssrutor (Denscombe, 2018).

6. Resultat

Resultatet presenteras med stöd av studiens teoretiska utgångspunkter, syfte och frågeställning. Studien syftar till att undersöka hur lärare och specialpedagoger beskriver arbetet i den egna verksamheten kring att främja skolnärvaro, förebygga och uppmärksamma skolfrånvaro samt hur arbetet förhåller sig utifrån verksamhetsplanen kring frånvaro. Dataanalysen har utkristalliserats i följande tre teman: Verksamhetsplan, främja skolfrånvaro och förebygga skolfrånvaro, vilka presenteras i underrubriker med var yrkesgrupp för sig.

6.1 Verksamhetsplan kring fånvaro

Här beskriver först lärare, sedan specialpedagoger verksamhetsplanen kring frånvaro.

6.1.1 Lärare beskriver verksamhetsplanen kring frånvaro

Alla lärare har en plan kring frånvaro på sin arbetsplats och lärare 3 betonar att personalen på skolan kallar det en närvarorutin eftersom den ska syfta till något positivt. Hur personalen ska arbeta för att tidigt uppmärksamma frånvaro tydliggörs i alla planer och beskrivs vara den största framgångsfaktorn enligt samtliga lärare. 1 av 4 deltagare berättar att det främjande och förebyggande arbetet tas upp i verksamhetsplanen på deras arbetsplats Lärare 1 beskriver en tydlig plan, som påminner personalen om när frånvarorapporteringen ska lämnas in. Lärare 2 kan inte precisera planen men uppger att det är mentorer som har ansvaret för eleven till en

början och om närvaron inte blir bättre lämnas ärendet och ansvaret över till elevhälsan. Lärare 3 visar upp en plan där både det främjande och förebyggande arbetet förtydligas, samt skolans skyldighet att anpassa den pedagogiska-, sociala- och fysiska lärmiljön, vilka punktas upp. Hur arbetet utförs är sedan upp till mentorerna själva att arbeta med sin mentorsgrupp. Lärare 4 berättar att de steg som finns beskrivna i planen är få och leder sällan till någon framgång.

Samtliga lärare uppger att de har diskuterat begreppet frånvaro på sin arbetsplats, lärare 4 menar att det ansvaret borde läggas som uppdrag till en förstelärare då det är så pass viktigt att lyfta. Lärare 3 berättar att skolan har diskuterat begreppet i arbetslaget, vilket resulterade i att lärarna numera sätter frånvaro på de elever som fysiskt befinner sig i klassrummet men som inte aktivt deltar i undervisningen. –”Det är ju likställt med att han va ju inte där, egentligen” (lärare 3). Lärare 2 ifrågasätter att skolan beviljar ledighet, denne anser att skolan hjälper eleven att ge frånvaro samt att skolan ger signaler om att skolan inte är viktig och att det inte gör något att frånvara i en vecka.-Skolfrånvaro påverkar elever olika, trots detta görs oftast en bedömning på lika villkor av elevers ledighetsansökan, vilket skapar konsekvenser för eleven menar lärare 2.

6.1.2 Specialpedagoger beskriver verksamhetsplanen kring frånvaro

Samtliga specialpedagoger har en plan kring frånvaro inom verksamheten. En av fyra uppger att planen innehåller hur skolan ska arbeta främjande och förebyggande, samtliga deltagare uppger att planen innehåller rutiner för hur skolan ska arbeta med att anmäla, uppmärksamma och följa upp frånvaro. Specialpedagog 4 poängterar att den kallas närvarorutin, ”ja, men asså det gör någonting när man fokuserar på frånvaro, kontra närvaro” *(*Specialpedagog 4). Planen som visas upp och förtydligas, påvisar ett arbete i flera steg och kan liknas vid arbetet i RTI, med tre nivåer och innehåller det främjande, förebyggande och åtgärdande arbetet. Specialpedagog 1 poängterar vikten av lättillgängliga och lättanvända verktyg för att kunna utföra de steg som finns i planen, både personella och materiella. Planen beskrivs som tydlig samt personalen är insatta och har den kunskap som behövs för att arbeta med planen. Även specialpedagog 2 beskriver att en plan som underlättar arbetet för personalen och nämner exempelvis digitala verktyg som påminner personalen om när de ska påbörja och när de ska lämna in frånvarodata till elevhälsan. Specialpedagog 3 uppger att deras plan är utformad i en insatstrappa, där varje trappsteg motsvarar en viss frånvaroprocent och insatsen på vardera steg tydliggörs. De flesta av insatserna riktas till högre instanser och det är få som

skolpersonalen kan använda sig av; istället önskar personalen en plan som är anpassad för just deras verksamhet.

6.2 Arbeta för att främja skolnärvaro

Här beskriver först lärare, sedan specialpedagoger hur de arbetar med att främja skolnärvaro. Att tidigt uppmärksamma elever med frånvaro är ett av det viktigaste arbetet för att vända skolfrånvaro till skolnärvaro framgår det i 2.4. Nedan presenteras området att uppmärksamma frånvaro som en stor del av det främjande arbetet. Detta kan tolkas som att det är vad sex av åtta handlingssplaner fokuserar på, enligt deltagarna och där deltagarna kan anses ha mest kunskap och erfarenhet.

6.2.1 Hur lärare arbetar främjande med skolnärvaro

Lärare beskriver det främjande arbetet inom sin verksamhet med varierande arbetssätt. Samtliga deltagare uppger att det är mentorerna som är ansvariga för att samla in frånvarodata samt ha en första kontakt med vårdnadshavare. Frånvarodata samlas in via digitala system hos samtliga deltagare och den granskas med varierande tidsramar, varje vecka, var tredje eller var fjärde vecka. Lärare 2 och 4 anger att de skriver ut två datalistor med elevers frånvaro, en för hela terminen och en för den senaste kalendermånaden. Lärare 2 lämnar även listorna till kuratorn. Lärare 1 berättar att hen skriver ut en lista från skolårets start till dagens datum, frånvarodatan kontrolleras inte den första månaden på terminen då skolan anser att det är lätt att komma upp i procentantalet på en månad. Lärare 3 beskriver att rektorn gör en första granskning av närvarodata och går sedan igenom det med mentorerna.

Procentsatsen för när skolan agerar är mellan 10–20% frånvaro. Samtliga lärare förklarar att gränsen är lite flytande. Lärare 3 menar att skolan uppmärksammar de elever som haft en förhöjd frånvaro under en längre period men som inte nått upp till den angivna gränsen. Elever som uppnår frånvaroprocenten på grund av sjukdom blir bortplockade från listan, uppger lärare 3 och 4. Lärare 1 menar att en hög frånvaro på grund av sjukdom kan stå för något annat och är därför ett beteende som skolan inte avvisar. Lärare 1 berättar att om det finns oro för någon elev diskuteras det med berörd skolpersonal och de kan agera även om de inte kommit upp i den angivna procenten. ”Man missar mycket om man bara tittar på frånvaro” (lärare 1). Lärare 4 menar att man behöver vara uppmärksam på ströfrånvaro och att titta efter mönster, vilket kan berätta mycket om orsaken till elevens frånvaro. Till detta

förklarar lärare 1 och 4 att skolans digitala program att registrera frånvaro gör mönstret väldigt synbart.

Lärare 2 uppger att eleverna på skolan känner sig trygga, vilket skulle kunna bero på att det är en liten skola med få orosmoment. Skolan har inget planerat främjande arbete, utan det görs efter vana. Lärare 2 lyfter skyddsfaktorer som att skolan har ett stabilt skolklimat, präglat av en lugn personalkultur som prioriterar relationer till eleverna. Lärare 3 upplever att skolan har ett hårt klimat och menar att skolan behöver tydliggöra vad skolan står för och vilka förväntningar de har på eleverna. Vid skolorna för lärare 2 och 4 erbjöds elever med hög frånvaro extra undervisning för att ge dem möjlighet att arbeta i kapp. Lärare 1 beskriver att skolan har två inplanerade värdegrundsdagar per år. Utöver det skriver skolpersonalen löpande kränkningsrapporter under terminen. Lärare 3 berättar att trygghetsteamet arbetar med temaveckor, utefter teman som kommer upp i diskussion i klassrummet. På rasterna finns en rastvärd som ansvarar för aktiviteter och trygghet. Relationer med både elever och vårdnadshavare är en viktig grundpelare och att tidigt etablera en god kontakt främjar skolnärvaro men är även viktig vid ett förebyggande arbete, anser lärare 2.

Samtliga lärare berättar att de till största del arbetar med extra anpassningar på individnivå som en del i främjande arbete i den reguljära klassrumsundervisningen. Lärare 4 menar att brist på personella resurser leder till att undervisningen genomförs på en basnivå och riskerar att eleverna inte får den stimulans de behöver. Lärare 4 önskar ett specialpedagogiskt stöd i hur undervisningen ska bedrivas på gruppnivå. En konsekvens av att skolan inte ger elever det stöd de faktiskt behöver, kan vara att det leder till frånvaro menar lärare 4. Lärare 1 uppger att lärarna själva ansvarar för att ta fram anpassningar till eleverna och att kontinuerligt utvärdera dem, vilket de upplever är både svårt och rörigt vilket har lett till att de flesta lärarna inte har påbörjat arbetet med extra anpassningar.

Förutom att hemmet anmäler frånvaro på skolans digitala system ska de också skicka frånvaroanledning till mentor, uppger lärare 1 och 4. Lärare 4 hoppas det får hemmet att tänka till en gång extra, innan de tillåter barnet att vara hemma. Mentorerna är snabba att be hemmet hämta läxor för att visa att skolan är viktig berättar både lärare 2 och 4, samtidigt som de poängterar att läxor kan ge konsekvenser för exempelvis elever i svårigheter. Lärare 3 har inte någon kontakt med hemmet sålänge eleven är frånvaroanmäld, all frånvarohantering görs och kontrolleras samtidigt som övriga elever. De vårdnadshavare som inte kommunicerat någon frånvaroorsak kollar mentorerna upp extra. Lärare 2 uppger att skolan

och hemmet får en etablerad kontakt i ett tidigt stadie vid elevers frånvaro, oftast gällande att ta hem skolmaterial men också för att höra hur eleven mår.

Lärare 3 uppger att skolpersonalen har möjlighet att kontakta EHT en gång i veckan för att diskutera elever eller elevgruppen och att stödet upplevs lättillgängligt. Även lärare 1 har möjlighet att ansöka om stöd hos EHT, men menar att ansökningarna många gånger stoppas på grund av att ansökan brister formellt. Lärare 2 anser att stödet är bra och förklarar att hen kontaktar rektor eller kurator som finns lättillgängliga i verksamheten. Lärare 4 förklarar att stödet som skolan erbjuder personalen består av korta samtal med enskilda professioner i EHT, de erbjuder inte någon tid för handledning och det går inte att boka tid med fler professioner. Verksamheten har även ett närvaroteam där lärare 4 upplever brist av stöd.

6.2.2 Hur specialpedagoger arbetar främjande med skolnärvaro

Specialpedagog 2 berättar att biträdande rektor granskar frånvarodata tillsammans med elevhälsan. I verksamheten för specialpedagog 1, 3 och 4 är det mentorerna som i första hand ansvarar för att granska frånvarodata. I skolan vid specialpedagog 4 har mentorerna utsatt tid i schemat för att sammanställa frånvarorapporteringen.

Specialpedagog 3 och 4 berättar att skolan använder ett digitalt program där mentorerna för in frånvarodata och annan viktig information. Att på ett ställe samla all information kring eleven men även ett stöd för hur läraren ska gå vidare, menar specialpedagog 3 vara väldigt praktiskt. Specialpedagog 3 berättar att både elevhälsan och vårdnadshavare har tillgång till informationen. Specialpedagog 4 berättar att denne endast delar informationen med elevhälsan, vilket underlättar samverkan kring eleverna och uppgifterna är lättillgängliga för elevhälsan, beskriver specialpedagog 4. Med hjälp av skolans digitala program kan skolan ta fram grafiska bilder över elevers frånvaro och söka efter mönster. Även specialpedagog 3 och 4 tar upp vikten av att söka mönster i frånvarodatan.

Frånvarodata i de olika verksamheterna granskas i varierande grad från varje vecka till 1 gång i månaden, och elever uppmärksammas vid frånvaro på mellan 10–20%. Specialpedagog 2 förklarar att även om skolan satt en gräns på 20% uppmärksammas elever som ligger strax under, i flera veckor. Specialpedagog 1 menar att det finns risker då det är upp till varje mentor att uppmärksamma och göra en individuell bedömning av situationen. Specialpedagogen anser att all frånvarodata borde granskas, oavsett vilket procentenhet

eleven har. Detta behövs för att tidigt uppmärksamma mönster och snabbt sätta in insatser. Specialpedagog 3 är kluven över procentsatsen och menar att frånvaron stiger snabbt och att skolan därför borde uppmärksamma frånvaro redan vid 5%. Samtidigt skulle det bli mycket jobb för skolpersonalen då det är lätt att komma upp i 5%. Specialpedagog 4 anser att det är extra viktigt att uppmärksamma frånvaro direkt vid terminsstart då en påbörjad frånvaro har en risk att öka. ”Du vet att man agerar snabbt för blir barnen hemma, då har vi inte tillgång till dem” (specialpedagog 4).

Specialpedagog 2 och 3 beskriver tiden som en riskfaktor, insatser är oftast beroende av varandra och att prioritera bort en insats kan leda till stora konsekvenser för elevens utveckling. Specialpedagog 2 önskar mer tid att bygga relationer till eleverna då hen ser relationer som skyddsfaktorer för skolnärvaro. I arbetsgången finns inget förutbestämt för vem som utför vilka arbetsuppgifter, utan att det faller på den som anses ha bäst kunskap kring ämnet. Den tid som specialpedagog 4 inte har till möten eller dokumentation vistas hen i klassrummen tillsammans med pedagoger och elever. Hen undervisar inte enskilt men menar att det blir lättare att handleda och stötta personalen om hen själv varit med i elevgruppen. Specialpedagog 1 arbetar för tillfället mest åtgärdande på mellanstadiet. En önskan är att ändringar på organisationsnivå ska möjliggöra för hen att arbeta mer främjande på lågstadiet och hjälpa eleverna att hitta fungerande strategier så eleverna blir mer självgående på mellanstadiet.

”Vi måste påverka det vi kan påverka. Det vi kan påverka, det är ju miljön i skolan” (specialpedagog 4). Specialpedagog 2 och 4 anser att skolan ska utgå ifrån tydliggörande pedagogik och fånga upp eleverna i samtliga av skolans miljöer. KASAM uttrycks av deltagarna som ett viktigt grundarbete och för att eleverna ska lyckas i sitt arbete krävs även en differentierad undervisning. ”Lyckas man i skolan så vill man komma dit också”, berättar specialpedagog 2. Fyra gånger per läsår gör eleverna en kunskapsuppföljning som utvärderas av ett specialpedagogiskt team, berättar specialpedagog 4. Resultatet ligger sedan till grund för de elever som riskerar att inte nå målen och skolan tillsätter en specialpedagogisk period där eleverna får stöd, på grupp- eller individnivå. Utanför den pedagogiska miljön berättar specialpedagog 4 att skolan har något de kallar rastskoj, där två fritidspedagoger är ansvariga för att hålla i olika rastaktiviteter. Specialpedagog 2 poängterar att alla elever inte får en paus av att delta på rastaktiviteter, och för dessa elever erbjuder skolan att eleverna får gå en avslappnande promenad eller stanna kvar inomhus.

Samtliga specialpedagoger uppger att mentorer tar kontakt med hemmet vid frånvaro. En bra relation med hemmet där skolan både kan ställa krav men samtidigt vara behjälpliga uppger specialpedagog 1 som en framgångsfaktor. Denne beskriviver att mentor kontaktar hemmet, både för att stämma av hur det är men också för att kolla om mentorn ska plocka fram läxor. Skolan är även tydlig med att barnen har skolplikt och elevens närvaro är viktig. Specialpedagog 3 beskriver att de ringer hemmet vid längre frånvaro och undrar om det är något de kan hjälpa till med, samt tydliggör vikten av att vara i skolan. Specialpedagog 1 och 2 pratar om hur viktig skolan är på föräldramöten. Specialpedagog 2, 3 och 4 lyfter vikten av att barnen får höra att dom är viktiga men också att skolan är viktig.

Specialpedagog 4 tycker att kunskapen hos skolpersonalen har utvecklats de senaste åren. En närvarokultur har skapats, där elevers närvaro uppmärksammas. ”Vi pratar inte frånvaro och lägger inte problematiken på barnet. Vi pratar närvaroklimat och närvarokultur, och vad vi kan göra för att förbättra den” (specialpedagog 4).

6.3 Förebygga skolfrånvaro

Här beskriver först lärare, sedan specialpedagoger hur de arbetar för att förebygga skolfrånvaro.

6.3.1 Hur lärare arbetar för att förebygga skolfrånvaro

Samtliga lärare uppger att första steget när det larmar hög frånvaro för en elev, är att mentorerna ringer hem och pratar med vårdnadshavare. Vid behov har skolan även samtal med eleven och en kartläggning görs. Lärare 3 berättar att de ringer till de vårdnadshavare där de upplever en osäkerhet kring orsak till barnets frånvaro. Lärare 1 beskriver att mentorn vänder sig till undervisande lärare för att få den information de behöver kring eleven. Lärare 2 berättar att en första kontakt med vårdnadshavarna syftar dels till att informera om den höga frånvaron, dels att hitta anledningen till den. Lärare 4 har en önskan om att närvaroteamet ska göra kartläggningen, alternativt analysera svaren tillsammans med mentorn.

Tre av fyra lärare nämner en god samverkan med vårdnadshavarna som en stor framgångsfaktor, som i följande citat ”utan föräldrarna kommer vi ju ingenstans” (lärare 3).

Lärare 3 upplever att skolan och vårdnadshavare förstår och oftast har en gemensam bild av problematiken. Kontakten med vårdnadshavare är inte alltid bra menar lärare 4, och berättar hur vissa vårdnadshavare endast letar fel hos skolan och är drivande i skolfrågor som påverkar elevens skolnärvaro negativt. Lärare 2 berättar att denna arbetar i en liten skola, vilket ses som en fördel då det resulterar i att läraren känner till alla elevers familjesituation. Lärare 2 förklarar att de anpassar kommunikationen med hemmet utefter behov, och att vissa elever kan kräva avstämningar flera gånger per dag.

Samtliga deltagare uppger att insatserna varierar beroende på elevens behov. Lärare 2 och 3 menar att kartläggningen hjälper dem att tydliggöra elevens behov och anpassa insatserna därefter. Kartläggningen kan mynna ut i exempelvis anpassningar eller anpassad studiegång, berättar lärare 3. Denne poängterar att insatserna måste underhållas och kontinuerligt stämmas av med mentor, var tredje vecka sker mer formella uppföljningsmöten inom verksamheten. Lärare 4 förklarar att mentorn gör individuella bedömningar utefter elevens förmåga. Lärare 4 uppger att den dokumentation som skolan för kring elever förvaras i låsta arkiv, vilket förhindrar att dokumenten aktivt används i verksamheten. Lärare 1 gör ibland kartläggningar på order från EHT, vilket de får inte alltid veta syftet med att göra den.

Om frånvaron inte minskar trots ovanstående insatser går ärendet vidare till EHT eller en enskild profession i elevhälsan beskriver lärare 1,2 och 3. Lärare 3 beskriver att de som mentorer är delaktiga i processen, ”vi är delaktiga hela vägen, men inte i framsätet då” (Lärare 3). Vidare menar lärare 2 och 3 om rutiner vid frånvaro som inbegriper att skolsköterskan ringer hem och sedan kopplas kurator eller specialpedagog in beroende på vilken problematik som visar sig. Lärare 1 förklarar att mentorerna inte längre har någon insikt om vad som sker med eleverna gällande insatser och stöd när EHT kopplas in och mentorerna hamnar helt utanför processen. Lärare 2 berättar att hen inte alltid är delaktig i beslut som tas om dessa elever då det inte ligger inom lärarens kunskapsområde, men att informationen om det beslut som tagits meddelas alltid. Vid skolan för lärare 4 gör skolan en orosanmälan till socialtjänsten. Vilket övriga deltagare förklaras göra i ett senare steg. Både lärare 1, 3 och 4 upplever en icke-fungerande ledning, där de saknar tid och stöd att utföra arbetsuppgifterna.

Lärare 1, 3 och 4 önskar en bättre samverkan med EHT och att den profession som är mest kunnig ska hjälpa till för att driva ärendet framåt. Lärare 3 önskar en samverkan med EHT kring arbetet med att utvärdera de insatser som gjorts kring frånvaro. Med hjälp av fler

professioner kan de tillsammans hitta framgångs- och riskfaktorer och arbetet skulle bli mer gynnsamt, menar läraren. Lärare 1 önskar en öppen samverkan där mentorerna är delaktiga i hela processen och vet vad som beslutas kring deras elever. Hen önskar också konkreta svar på de frågor läraren har när hen vänder sig till EHT och efterfrågar en profession som denne själv inte har. Lärare 4 efterfrågar handledning samt en samverkan med flera professioner i elevhälsa. Lärare 4 har en önskan om att frånvaroteamet tidigt ska gå in och stötta mentorn i arbetet kring frånvaro.

Lärare 4 önskar att skolan fick ett enskilt samtal med socialtjänsten, då de många gånger har information om eleven som kan leda ärendet framåt. Både lärare 3 och 4 tror att tystnadsplikten kan vara något som påverkar samverkan negativt. Samverkan mellan skola och socialtjänsten upplevs dock som god av lärare 3.

Insatser som görs är oftast sådana som läraren kan göra i klassen, och oftast handlar det om hur undervisningsmiljön formas. Lärare 2 berättar att det handlar om att hitta sätt för att få eleven till skolan. Oftast gör skolan något sorts åtgärdsprogram där eleven blir befriad från vissa ämnen. Även att kommunikationen mellan hemmet och mentorn blir tätare, för vissa elever kan det behövas flera gånger per dag. Lärare 4 berättar att skolan alltid gör extra anpassningar efter elevernas önskemål. Lärare 3 berättar att en anpassad timplan kan vara ett alternativ för elever med frånvaro. Att lägga insatser på gruppnivå menar lärare 3 även ger fördel till flera elever. Lärare 2 önskar att skolan fick mer personella resurser för elever med problematik kring frånvaro. Det kan behövas en vuxen som har tid och möjlighet att tidigt fånga upp, bemöta och reda ut situationer som uppstår under dagen, möter upp eleven och följer eleven på både lektioner och raster. Det illustreras i följande citat ”Eh, utan att man faktiskt kommer hit och känner att det är nån som väntar på en och kommer ta hand om bara dig” (lärare 2).

6.3.2 Hur specialpedagoger arbetar för att förebygga skolfrånvaro

Samtliga specialpedagoger uppger att mentorerna är ansvariga i att ha en första kontakt med vårdnadshavare och oftast även eleven. Specialpedagog 2 menar att mentor ska informera om frånvaron men också ställa frågor och tillsammans gör de en plan framåt. Vid behov görs en fördjupad elevintervju och specialpedagog 2 kopplas in för att delta i sammanställningen av denna.

Specialpedagog 4 berättar att hen ringer hemmet för att höra hur eleven mår och om skolan

kan hjälpa till med något eller om det är något eleven är orolig inför hen kommer tillbaka. Om frånvaron ökar efter detta samtal gör skolan en så kallad KASAM-plan, som har som syfte att skapa en känsla av sammanhang för eleven och utifrån den sätts insatser in. Specialpedagogen förklarar att det kan handla om små insatser som att bli insläppt tidigare på morgonen eller att i förväg få veta vad som ska hända. ”Det är så mycket förebyggande arbete som man måste tänka på för att inte hamna i det där åtgärdande” (specialpedagog 4). Specialpedagog 4 förklarar att det inte alltid är självklart att det är mentorn som gör kartläggningen, utan den som har bäst relation till barnet och den som eleven misstänkts kunna vara mest ärlig med. Specialpedagog 1 beskriver att syftet med samtalet är att prata om det är något skolan kan påverka i skolmiljön. Enligt specialpedagogen görs det oftast en individuell plan för eleven med hjälp av ett frågeformulär där skolan kan få ett elevperspektiv.

Om närvaron inte förbättras kopplas elevhälsan in och vårdnadshavare, elev och mentor kallas till ett möte, menar specialpedagog 1. Skolan påvisar elevens frånvaro och eventuella mönster, samt undrar vad det beror på. Vårdnadshavare är sällan medvetna om den höga frånvaro som eleven har eller det mönster som skolan uppmärksammat. På denna nivå sätts fler insatser in och samverkan med hemmet höjs ytterligare berättar specialpedagog 2. Både Specialpedagog 2 och 4 poängterar vikten av att eleven är delaktig i att ta fram anpassningarna. ”Det spelar ingen roll om vi gör 500 miljoner anpassningar om vi inte har med oss barnet på tåget” (specialpedagog 2). Specialpedagog 4 uppger också att det är viktigt att man visar för barnet att man lyssnade på dess önskemål. De färdiga frågeformulären föredrar specialpedagog 2 att själv tillverka då hen anser att frågorna kan anpassas bättre till elevens behov. Om frånvaro fortsätter att öka trots mentorns tidigare steg kallar specialpedagog till möte, där elever, vårdnadshavare och mentor deltar. I kartläggningen söker EHT efter förklaringar till frånvaro eller mönster, vartefter skolan kan göra en plan där både elev och vårdnadshavare intervjuas. Kartläggningen ligger till grund för kommande insatser.

Att kartlägga frånvaro och leta efter mönster är något samtliga nämner som en framgångsfaktor i det utredande arbetet. Specialpedagog 4 förklarar att det hjälper dem att gå in och göra ändringar i den specifika miljön. Specialpedagog 1 förespråkar att ha med data i samtal med vårdnadshavare och elev. Specialpedagog 1 menar att utredningen många gånger visar att eleven har någon svårighet i skolan. I vissa fall resulterar detta i att speciallärarens

gör insatser, och då plockas eleven ur sin reguljära undervisning och får undervisning enskilt eller i mindre grupp. Täta uppföljningar på de insatser som sätts in är en förutsättning för att de ska lyckas, och tillsammans med eleven behöver skolan se över om de fungerar bra eller om några behöver justeras, menar specialpedagog 2. Till en början görs dessa veckovis men sker med större mellanrum, allt eftersom skolnärvaro höjs och problematiken minskar.

Specialpedagog 3 försöker finnas som ett stöd för mentorerna, i första hand genom att ha koll på frånvarodata men också för att påminna dem om vilka steg de ska göra. I klassrummet är stödet riktat till undervisande lärare, där specialpedagogen hjälper till att hitta och ta fram verktyg för att möta eleverna med en god ledning och stimulans förklarar specialpedagog 3.

Specialpedagog 1 förklarar att elevhälsan har en bra inre samverkan. Samverkan med vårdnadshavare anses oftast vara bra, och skolan har som policy att hemmet gör så gott de kan och upplever att kommunikationen med hemmet blir mer öppet, förklarar specialpedagog 2. Specialpedagog 1 och 4 menar att en god kontakt med hemmet är en framgångsfaktor och något de tillsammans behöver för at skapa en tillitsfull relation, som framgår av följande citat ”Man liksom tar med dom i den här processen för dom känner ju sina barn” (specialpedagog, 4).

Den externa samverkan med exempelvis socialtjänsten kan skapa hinder i relationen mellan hem och skola, anser specialpedagog 4. Det gäller att värna om relationen och vara tydlig med anledningen till orosanmälan, ”Vi är inte oroliga för hur ditt barn har det hemma. Vi är oroliga för att ditt barn missar undervisning” *(*specialpedagog 4). Hemmet tar emot detta med blandade känslor, då vissa vill ha hjälp medan andra tackar nej. Samverkan mellan socialtjänsten, hem och skola är en rutin som ses över i kommunen och det handlar främst om vilken roll de ska ha i arbetet framöver. Specialpedagog 1 berättar att socialtjänsten bemöter hemmet väl och att många vårdnadshavare ändrar inställning och blir tacksamma för den hjälp som erbjuds. Habiliteringen och kommunens centrala barn- och elevhälsa är andra exempel på aktörer som skolan kan samverka med, uppger specialpedagog 1. Barn- och ungdomspsykiatri är också en aktuell aktör, dock menar specialpedagogen att deras långa väntetider blir ett hinder i samverkan. Specialpedagog 4 berättar att EHT har tillgång till kommunens skolsociala team, som inbegriper skolpsykologer och representanter från individ- och familjeomsorg och familjecentralen Det skolsociala teamet är ett stöd för endast EHT, dit de kan ansöka om en tid för att få stöttning av fler yrkesprofessioner.

6.4 Sammanfattning av resultat

Studien syftar till att undersöka hur lärare och specialpedagoger beskriver arbetet i den egna verksamheten kring att främja skolnärvaro, förebygga och uppmärksamma skolfrånvaro. Samt hur arbetet förhåller sig utifrån verksamhetsplanen kring frånvaro.

Samtliga deltagare beskriver en tydlig verksamhetsplan över vilka rutiner skolan har för att uppmärksamma frånvaro, även om alla deltagare inte är nöjda med hur planen är utformad för att passa den specifika verksamheten eller på vilket sätt den driver arbetet framåt. Vem som ansvarar för att gå igenom frånvarodata varierar bland skolorna. Rutiner kring hur skolan arbetar vid en uppmärksammad frånvaro, skiljer sig något åt men de flesta beskriver att mentorn främst är ansvarig. Även om alla skolor har en fast procentsats för när de ska agera, beskriver deltagarna att de oftast gör en individuell bedömning.

Det främjande och förebyggande arbetet nämns av två av åtta verksamhetsplaner enligt deltagarna Huruvida detta arbete utförs beskrivs vara i varierande grad, och det finns deltagare som beskriver ett lika målinriktat arbete, vare sig det står i någon plan eller ej. Det främjande arbetet riktas mestadels mot organisationsnivå, där deltagarna beskriver att verksamheten främst arbetar med skol- och närvaroklimat. Det förebyggande arbetet diskuteras både på organisations- och individnivå. I undervisningsmiljön beskrivs extra anpassningar göras, både genom extra anpassningar i den reguljära undervisningsgruppen eller på grupp- eller individnivå utanför den reguljära undervisningsgruppen. Då frånvaro är komplex menar lärarna att frånvaroorsaken måste styra insatsen. För att undersöka frånvaroorsak berättar en specialpedagog att denne använder ett frågedokument till både elev och vårdnadshavare. Mentorn är främst ansvarig och fler professioner plockas in vid behov, vilket gäller både den interna och externa samverkan. En god kontakt med hemmet ses av samtliga som en skyddsfaktor vid det främjande och förebyggande arbetet

7. Diskussion

Kapitlet inleds med en resultatdiskussion, där deltagarnas berättelse diskuteras utifrån studiens teoretiska utgångspunkt. Därefter görs en metoddiskussion, där delar av studiens

valda metod diskuteras. Kapitlet avslutas med en genomgång av specialpedagogiska implikationer samt tips på vidare forskning.

7.1 Resultatdiskussion

Data analyseras mot studiens syfte och frågeställning i relation till studiens teoretiska perspektiv. I resultatdiskussionen analyseras resultatet efter rubrikerna: specialpedagogiskt perspektiv på skolfrånvaro, att skapa förutsättningar kring arbetet med skolfrånvaro, uppmärksamma, och utreda skolfrånvaro.

7.1.1 Specialpedagogiskt perspektiv på skolfrånvaro

Samtliga deltagare besvarar frågeställningen inledningsvis utifrån det relationella perspektivet där eleven sätts i centrum och eleverna placeras främst i den reguljära undervisningsgruppen. Således genomsyras perspektivet av hur deltagarna pratar om elever, men också synen de har på de svårigheter som uppstår och hur insatserna ska implementeras. Nilholm (2021) beskriver att individer som ser och tolkar omvärlden ur det relationella perspektivet, inte ser eleven som bärare av problematiken. Emanuelsson m.fl. (2021) menar att skolpersonalen behöver göra förändringar i miljön för att skapa förutsättningar för eleven att lyckas. I lärmiljön beskriver deltagare att de gör anpassningar på individnivå, genom extra anpassningar i den reguljära undervisningen och vid behov görs en anpassad studiegång. Cunningham m.fl. (2022) beskriver att läraren har ett stort ansvar i att påverka elevernas lust att vara i skolan och nämner individanpassade arbetsuppgifter som exempel på att främja närvaro. Kearney (2016) menar också att det är viktigt att elever får stöd men förespråkar i stället att läraren ger en god ledning och stimulans på gruppnivå, i den reguljära undervisningen och på så sätt tillgodoser alla elevers behov. Två av fyra lärare beskriver ett behov av specialpedagogiskt stöd för att genomföra en stimulerande undervisning för samtliga elever i den reguljära undervisningen men upplever inte att de får det. Känslan av otillräcklighet att tillgodose alla elevers behov samt brist på stöd till läraren kan vara en anledning till att anpassningarna utförs på individnivå, eller inte genomförs alls. Detta bekräftas i Strandler och Harling (2023) studie som uppmärksammat att lärares möjligheter att anpassa elevers uppgifter i lärmiljön ibland är bristfällig. Både Strandler och Harling (2023) och deltagare i studien menar att bristen av anpassningar kan leda till frånvaro, eller förvärra en pågående frånvaro.

Specialpedagogikens utgångspunkt har utvecklats från att elever sågs som bärare av problematiken och undervisning skedde i mindre grupper utanför den reguljära undervisningen, med skolpersonal som hade specialpedagogiska kompetens (Danielsson m.fl. 2009). Numera ska alla elever undervisas i den reguljära undervisningen och specialpedagogiken ska slås samman med den traditionella undervisningen för att möta alla elevers behov (Danielsson m.fl., 2009). Deltagarna ger en beskrivning av sin verksamhet, som delvis följt utvecklingen av specialpedagogiken. Deltagare anser att eleverna ska undervisas i den reguljära undervisningen men då lärarens specialpedagogiska kunskaper inte räcker till och det specialpedagogiska stödet uteblir, skapas inte möjligheterna för eleverna att lyckas i skolmiljön. Detta problematiserar även det relationella perspektivets synsätt, att all skolpersonal ska ta ansvar för elever i behov av stöd (Helin Henriksson m.fl., 2021), när den specialpedagogiska kompetensen räcker till. Ekstrand (2020) hävdar att skolpersonalens synsätt speglar detta perspektiv, deras syn på problematiken och vilka insatser som implementeras. Uppdraget är komplext och skolpersonalen kan vara begränsade av de möjligheter som verksamheten skapar.

7.1.2 Att skapa förutsättningar kring arbetet med skolfrånvaro

Hur verksamheten möjliggör eller omöjliggör arbetet kring frånvaro kan diskuteras på flera nivåer. Deltagare beskriver att det främjande och förebyggande arbetet tas upp i två av åtta verksamhetsplaner, vilket innebär att verksamhetsplanen inte används som det stödjande verktyg som är tänkt (Danielsson m.fl., 2019). Att verksamhetsplaner innehåller olika områden är något som Öhman (2016) menar inte är ovanligt. Författaren menar dock att bristen på rutiner och policy i verksamheten riskerar att arbetet blir bortprioriterat. En anledning till att sex av åtta deltagare uppger att verksamhetsplaner är bristfälliga (det vill säga att verksamhetsplanen inte innehåller samtliga delar kring arbetet med skolfrånvaro), skulle vara att rektor och/eller huvudmannen inte ser området som angeläget att arbeta med, vilket påverkar huruvida området prioriteras i verksamheten. Bristen i arbete med verksamhetsplan kring det främjande och förebyggande arbetet, skulle även kunna vara en anledning till att specialpedagogens arbete med främjande och förebyggande arbete inte är preciserat någonstans. Deltagarna beskriver, utöver bristfälliga planer, att tid, personella och materiella resurser är något som försvårar alternativt underlättar deras arbete. Detta bekräftas i Reide (2004) studie, där författaren beskriver att ledningen prioriterar, leder och styr arbetet

inom organisationen. Hur just skolfrånvaro prioriteras inom verksamheten är således något som tycks ge följder för både skolpersonal och elever.

7.1.3 Uppmärksamma och utreda skolfrånvaro

Att uppmärksamma och utreda frånvaro är något som samtliga deltagare berättar att det tas upp i verksamhetsplaner på deras arbetsplats. I Sverige finns ingen förutbestämd gräns för när skolan ska uppmärksamma frånvaro (Gren Landell, 2020), och i denna studie sätts denna gräns mellan 10-20% frånvaro. I studie av Graczyk och Kearney (2013) uppmärksammades frånvaro vid 10-25% av tiden, vilket är något lägre än i den här uppsatsen. Dessutom menar Nilesen och Thastum (2023) att frånvaron är skadlig vid olika procentsatser för olika elever, vilket gör det nödvändigt att se till hela eleven och dennes situation och inte endast procentsatsen (Graczyk & Kearney, 2013). Resultaten av den här studien visar att frånvarodata bedöms på olika sätt, exempelvis räknas inte alla sjukfrånvaro i den totala frånvaron. Med tanke på att frånvaro kan börja med somatiska besvär (Kearney, 2016) riskerar elever som beskriver en sjukdomskänsla att falla mellan stolarna och inte uppmärksammas. Detta blir problematiskt då förutsättningarna att stoppa skolfrånvaro anses vara större desto tidigare man uppmärksammar den. Både deltagare, Graczyk och Kearney (2013) skriver att mentorer oftast har en avgörande roll i att uppmärksamma elever med frånvaro och sedan gå vidare med ärendet. Att detta kan bli en riskfaktor i arbetet tar deltagare i studien upp och menar att lärares kunskap och synsätt kring frånvaro kan riskera att eleverna bedöms olika. Skolpersonalens kunskap inom ämnet kan därför vara en avgörande faktor för huruvida elever blir uppmärksammade och vilka insatser som implementeras. Detta har också Reide (2004) reflekterat kring i sin studie och menar att det tycks vara viktigt att skolpersonalen har en samsyn kring problematiken då det påverkar att elever får en rättvis bedömning av frånvaron, samt när och hur stödet sätts in. Om elevers frånvaro inte uppmärksammas i ett tidigt skede finns det risk att den eskalerar, vilket både Forsell (2020) och Öhman (2016) bekräftar skapa fler riskfaktorer, vilket kan leda till att elevens skolnärmande blir allt svårare (Öhman, 2016).

Deltagarna i denna studie läser av frånvarodata mellan varje till var fjärde vecka, och några deltagare beskriver att mentorer har en tät kontakt med hemmet, alternativt att hemmet ska meddela skolan om orsak till frånvaro, vilket gör att skolpersonalen är medvetna om frånvaroorsak och vid behov kan agera snabbare än att invänta frånvarorapporteringen. Att avläsa frånvarodata rekommenderas göras varannan vecka för att tidigt uppmärksamma

elever med hög frånvaro (Graczyk & Kearney, 2013). Verksamheter som utvärderar frånvaron var tredje-fjärde vecka kan således låta frånvaro pågå under en längre tid innan den uppmärksammas. När mentorer har en tät kontakt med hemmet eller när närvarodata kontinuerligt tolkas och följs upp, finns det flera chanser att vända elevens skolfrånvaro till skolnärvaro. De deltagare som beskriver att de samlar information om orsaker till elevers frånvaro använder detta för att hitta ett mönster och bakomliggande faktorer för frånvaro. Att ha information om orsaker till elevers frånvaro är något Graczyk och Kearney (2013) menar är en förutsättning för att implementera insatser som motsvarar problematiken.

7. 2 Metoddiskussion

I detta kapitel diskuteras områden inom studiens valda metod. Fokus ligger på studiens urvalsprocess av deltagare och för- och nackdelar vägs mot varandra i datainsamlingsmetoden. Avslutningsvis diskuteras studiens forskningsansats.

7.2.1 Deltagare

Missivbrevet skickades ut till 32 rektorer, vilka ansvarar för 34 skolor, samt till fem intressegrupper via Facebook. Efter ett fåtal svar, skickades ett påminnelsemail (Bilaga E) ut till de rektorer som inte svarat. Dessutom utökades det geografiska området med tre kommuner och totalt sju skolor. Efter detta tog två rektorer kontakt och gav kontaktuppgifter till två deltagare som var intresserade av att delta. Övriga sex deltagare har själva anmält sitt intresse via Facebook. Insamlad data givit ett varierat resultat på samtliga områden och därmed gett svar på studiens frågeställning. Resultatet hade troligtvis påverkats av hur deltagarna valts ut, då deltagarna inte haft ett lika stort intresse för ämnet. Detta är något som Bryman (2020) bekräftar och hävdar att deltagare som gör en digital intervju, har ett större intresse inom området. Rekommendationen på antalet deltagare varierar i olika källor, och ju färre deltagare desto djupare intervju behövs menar Bryman (2020). Antalet deltagare beslutades i samråd med handledaren. För att undersöka om fler deltagare kunnat ge ett bredare resultat, hade det varit önskvärt att göra fler intervjuer. På grund av tidsbrist och svårigheten att få tag på deltagare var inte detta en möjlighet. Studiens omfång är därför inte tillräckligt stor för att resultatet ska kunna generaliseras (Bryman, 2020).

7.2.2 Digitala kontra fysiska intervjuer

Avsikten i metodvalet var att intervjuer skulle göras med fyra deltagare i digitalt format och på plats med fyra deltagare. Det var svårt att hitta deltagare vilket gav fördelningen sju deltagare i digitala intervjuer och en deltagare i intervju på plats. Digitala intervjuer skiljer sig något mot fysiska intervjuer med den största skillnaden att deltagare och intervjuare har en dataskärm emellan sig, samt att deltagare och intervjuare befinner sig på olika geografiska platser. Detta menar Denscombe (2018) har samma för- och nackdelar som fysiska intervjuer. Det som kan försvåras, enligt författaren, är intervjuarens möjlighet att avgöra deltagarens trovärdighet i sin yrkesprofession, vilket intervjuaren haft i åtanke under intervjun samt i analysfasen. Digitala intervjuer kan också skapa en känsla av mindre personlig kontakt, vilket författaren menar kan påverka deltagaren att prata mer öppet. Bryman (2020) ställer fördelar mot nackdelar kring digitala intervjuer och hävdar att det är lättare att få tag på deltagare samt att metoden blir mer flexibel i de digitala intervjuerna, jämfört med de fysiska. Detta uppmärksammades i studien där en deltagare i närområdet önskade att göra intervjun digitalt, på grund av att det blev mer flexibelt för deltagaren. Detta stämmer överens med Bryman (2020) påstående om att digitalt format möjliggör intervjun för fler deltagare som inte skulle deltagit om endast fysiska intervjuer erbjudits. Bryman (2020) menar också att det finns risker med digitala intervjuer, då bland annat tekniska problem kan uppstå. Det inträffade med en deltagare men var inget som upplevdes påverka intervjun då videomötet snabbt kom igång igen. En annan risk som beskrivs med de digitala intervjuerna är enligt Bryman (2020) att det blir lättare för deltagarna att utebli från intervjun. En deltagare flyttade fram sin intervju på grund av sjukdom men intervjun blev då av som avtalat. Då rektor inte var delaktig i urvalsprocessen via intressegrupper, rekommenderar Denscombe (2022) intervjuaren att vara uppmärksam på om deltagarens data stämmer överens med dennes profession för att kunna garantera dennes yrkesprofession, vilket gjordes i samtliga intervjuer.

7.2.3 Studiens forskningsansats

En kvantitativ forskningsansats hade kunnat öka svarsfrekvensen, dock hade inte möjligheten att undersöka deltagarens berättelse på djupet funnits då dessa frågor vanligtvis består av slutna frågor (Robert, 2013), vilket gör att metoden inte skulle motsvara studiens syfte. Även om deltagarna inte fyllde kvoten i metodvalet har insamlad data ändå fyllt sitt syfte och studien har bidragit till en fördjupad förståelse av deltagarnas berättelser. För att uppnå det

djup som studiens syfte efterfrågar menar Robert (2017) att kvalitativa intervjuer är den vanligaste metoden.

7.3 Specialpedagogiska implikationer

Deltagare i studien beskriver en önskan av ett generellt större specialpedagogiskt arbete och stöd i det främjande och förebyggande arbetet inom organisationen, i syfte att öka elevers förutsättningar att lyckas i skolmiljön. Lärare i studien beskriver brister inom det specialpedagogiska stödet, samtidigt som specialpedagogerna beskriver tiden som en riskfaktor och att det är svårt att räcka till.

Skolor där specialpedagogens arbete fokuserar på det främjande och förebyggande arbetet verkar vara de deltagare som är mest nöjda med hur organisationen är uppbyggd. Detta kan ske genom att specialpedagog deltar i den reguljära undervisningsgruppen, vilket möjliggör för denne att vara insatt i elevgruppen och samtidigt agera som ett stöd för läraren i de specialpedagogiska frågorna. Lärare beskriver att de saknar den specialpedagogiska kompetensen och upplever därför behovet av ett specialpedagogiskt stöd i den reguljära undervisningen, både genom handledning och genom att ta fram läromedel och användbara verktyg. När det specialpedagogiska stödet till lärarna uteblir, riskeras även stödet till eleverna att utebli och de får inte de förutsättningar de har rätt till. Deltagare menar att detta riskerar påverka elever med en början till frånvaro, eller att elevers frånvaro ökar. Detta blir problematiskt då flera deltagare beskriver att elever med skolfrånvaro beskrivs få förebyggande insatser i den reguljära undervisningen, där lärare beskriver en problematik med att differentiera undervisningen till alla elever. Detta kan leda till att differentieringen och anpassningarna uteblir, vilket påverkar eleven negativt Det specialpedagogiska stödet kan därför ses som avgörande i det främjande och förebyggande arbetet, gällande arbetet om skolnärvaro. Vilka arbetsuppgifter specialpedagogen möjliggörs att utföra, är en fråga om vilka organisatoriska förutsättningar de får. Detta problematiserar det specialpedagogiska arbetet, vilket främst ska ligga på organisationsnivå och formas efter elevers behov och inte efter organisatoriska förutsättningar eller intresse. Skolors resurser och prioriteringar skapar således möjligheter och/eller hinder för specialpedagogen att genomföra sina arbetsuppgifter. Detta även påverkar stödet till lärarna och begränsar dem att bemöta eleverna i skolmiljön.

7. 4 Vidare forskning

Genom studiens gång har det blivit tydligt att rektorers syn på frånvaro påverkar hur arbetet prioriteras i verksamheten och därmed möjliggör arbetet för skolpersonalen. Därför hade det varit intressant att genomföra intervjuer i fokusgrupper. Med deltagare från olika yrkesgrupper, men inom samma verksamhet, i syfte att ta del av deras berättelse och erfarenheter inom ämnet. Har lärare, specialpedagoger och rektorer samma syn på arbetet, inom samma verksamhet? Vilka risk- och skyddsfaktorer beskrivs?

8. Referenser

Andersson, H. (2019:3). *Skolnärvaro – En översikt av forskning om att främja alla barns och ungas närvaro i skolan.* Ifous rapportserie. 2019:3. Stockholm

Ahlberg, A. (2013). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik - att bygga broar*. Liber.

Barman, L. Weurlander, M. (2024). Tematisk analys. I Frejes, A. Thornberg, R. (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. (s. 38–55) (4 uppl.) Liber.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder.* Liber.Childs, J. & Kearney, C. A. (2022). Improving school attendance data and defining problematic and chronic school absenteeism: the next stage for educational policies and health-based practices. Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth, 67(4), 265–275. https://doi.org/10.1080/1045988X.2022.2124222

Creswell J. & Poth, C. (2017). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches.* (4 uppl.). Los Angeles: Sage Publications.Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna. (*4:4 uppl.). Studentlitteratur.

Durham & Connolly. (2017). *Strategies for Student Attendance and School Climate on Baltimore´s Community Schools.* Baltimore. MD: Baltimore Education Research Consoritum.

Ekstrand, B. (2020). *Skolnärvarofrågan. Vad säger forskning?.* Perséfone Förlag.

Elevhälsan. (17/1-25). Problematisk skolfrånvaro – en forskningsöversikt | Elevhälsa

Ek, H. Isaksson, J. Eriksson, R. (2017) Professioner, makt och samverkan. Socialtjänsten, skolans och BUP:s arbete med ungdomar som inte går till skolan. Socialvetenskaplig tidskrift 2017:1

Emanuelsson, I., Persson, B. & Rosenqvist, J.F. (2001). *Forskning inom det specialpedagogiska området - en kunskapsöversik*t. (Skolverkets monografiserie). Liber.

Folkhälsan. (2014). *Handlingsplan vid frånvaro - så här gör du. Metoder för att stärka skolnärvaro.* Tillbaka till framtiden.

Forsell, T. (2020). *Man är ju typ elev, fast på avstånd. Problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv.* [Doktorsavhandling, Umeå universitet]. http://umu.diva-portal.org/

Förenta Nationerna. (2008). *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna.* UNRIC Brussels

Graczyk, P & Kearney, C. A. (2013). A response to intervention model to promote school attendance and decrease school absenteeism. *Child Youth Care Forum.* 43(1), 1-25.

Gren Landell, M. (SOU 2016:94.) *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera. Betänkande av att vända frånvaro till närvaro - en utredning om problematisk elevfrånvaro.* Utbildningsdepartementet.

Gren Landell, M. (2018). *Främja närvaro. Att förebygga frånvaro i skolan*. Natur & Kultur.

Gren Landell, M. (2020). *Ifous fokuserar: Att utreda närvaroproblem.* Ifous rapportserie 2020:3. Stockholm

Habiliteringen. (28/1-25). *Många med hög frånvaro har NPF*

Hall, E. Hayyoun, D. Hylander, I. Vikström, S. (2020). *Elevhälsa i praktiken. Hur gör vi?.* Liber

Havik, T. Bru, E. & Ertesvåg, S. (2015). Assessing Reasons for School Non-attendance. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 59(3). 316-336. DOI: 10.1080/00313831.2014.904424

Helin Henriksson, E. Ivarsson Borg, S. Norlin, A. Persson, C. Ulvestig, I. (2024). *Specialpedagogik i praktiken. Stöd och inspiration för lärare.* Studentlitteratur.

Jacobsson, K. & Skansholm, A. (2019). *Handbok i uppsatsskrivande - för utbildningsvetenskap.* Studentlitteratur.

Johansson, B. (2019). *Dropping out of School – a systematic and integrative research review on risk factors and interventions.* Örebro: Örebro universitet. Working Papers and Reports Social work 16.

Karlberg, M., Klang, N., Andersson, F., Hancock, K., Ferrer-Wreder, L., Kearney C. & Galanti Rosari. M. (2020). The importance of School Pedagogical and Social Climate to

Students' Unauthorized Absenteeism - a Multilevel Study of 101 Swedish Schools. *Scandinavian Journal of Educational Research*.1-16. DOI: 10.1080/00313831.2020.1833244

Kearney, C. A., Lemos, A., Silverman J. (2004*). The Functional Assessment of School Refusal Behavior*. University of Nevada, Las Vegas. The Behavior Analyst Today. 5(3), 275 - 283.

Kearney, C. A. (2016). *Managing School Abstenteeism at Multiple Tiers. An Evidence-Based and practical Guide for Professionals*. Oxford University Press 2016

Kunskapsguiden. (december 2024). *Skydds- och riskfaktorer* - Kunskapsguiden

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.

Larsson, S. (2005). Om kvalitet i kvalitativa studier. *Nordisk pedagogik*, 25 (1), s. 16-35.

Lavigne, H. Caven, M. Bock, G. Zhang, X. Braham, E. (2021). *Exploring Implementation of Attendance Supports to Reduce Chronic Absenteeism in the Providance* Public School District. U.S. Department of education. Rel. 2021-009

Melander, K. Kortteisto, T. Hermanson, E. Kaltiala, R. Ma¨ki-Kokkila K, Kaila M, et al. (2022). *The perceptions of different professionals on school absenteeism and the role of school health care: A focus group study conducted in Finland*. PLoS ONE 17(2).

Nielsen, K. & Thastum, M. (2023). School absence seen from a school perspective and a parent perspective. Nordic Studies in Education, 43(4), 325–343. https://doi.org/10.23865/nse.v43.4080

Nilholm, C. (2007). *Perspektiv på specialpedagogik.* Studentlitteratur.

Nilholm, C. (2021). *Teori i examensarbetet. En vägledning för lärarstudenter.* (2. uppl.). Studentlitteratur. Nilvius, C. (2024). *RTI - modellen i praktiken. Tidig upptäckt och tidiga insatser i läs-, skriv- och räkneundervisning*. GOTHIA.

Reide, K. (2004). *The views of head teachers and teachers on attendance issues in primary schools.* Resarch in Education No. 72. Swansea Institute of Higher Education

Robert, K. Y. (2013). Kvalitativ forskning – från start till mål. Studentlitteratur AB

Runström Nilsson, P. (2023). *Elevhälsa. Främja, Förebygga, Åtgärda*. (2. uppl.). Gleerups.

SFS. 2010:800. Skollag. Skollag (2010:800) | Sveriges riksdag

SFS. 2017:1111. Förordning om ändring i högskoleförordningen. Sveriges riksdag.

Skolverket (2012). *Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

Skolverket 2021:10. *Nationell kartläggning av elevers skolfrånvaro. De obligatoriska skolformerna och samt gymnasie- och gymnasiesärskolan.*

Skolverket (2024:12). *Nationell kartläggning av elevfrånvaro 2023. De obligatoriska skolformerna.*

Skolverket (Januari 2025a). *Främja närvaro och förebygga frånvaro - Skolverket*

Skolverket (Januari 2025b). *Extern samverkan för att tidigt möta barns och elevers behov -* Skolverket

Strandler, O. & Harling, M. (2023). The problem of the problematic school absenteeism - On the logics of Institutional work with absent students well-being and knowledge development. *European Education*. 55(3-4). 172-185. DOI: 10.1080/10564934.2023.22510

Unicef. (Januari 2025). *Barnkonventionen*. Läs barnkonventionen här | unicef.se

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Elanders Gotab. ISBN:91-7307-008-4

Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningssed-2024.html

Öhman, A. (2016). *Skolans tomma stolar. Om frånvaro i grundskolan och hur kommuner och skolor arbetar med frågan*. (Rapport från Prestationsprinsen med stöd av Skandias Stiftelse Idéer för livet.)

Bilaga A – styrdokument

Närvaro

”Om en elev i förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan eller sameskolan utan giltigt skäl uteblir från den obligatoriska verksamheten, ska rektorn se till att elevens vårdnadshavare samma dag informeras om att eleven har varit frånvarande. Om det finns särskilda skäl behöver elevens vårdnadshavare inte informeras samma dag.
Lag (2024:410).”

Ledighet

***”18 §** En elev i en skolform som avses i 17 § får beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenheter. Om det finns synnerliga skäl får längre ledighet beviljas.*

Rektorn beslutar om ledighet. Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta beslut om ledighet som avser längre tid än tio dagar.”

Utredning av frånvaro

***“19 a §** Om en elev har upprepad eller längre frånvaro från den verksamhet som avses i 17 § ska rektorn, oavsett om det är fråga om giltig eller ogiltig frånvaro, se till att frånvaron skyndsamt utreds om det inte är obehövligt. Utredningen ska genomföras i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare samt med elevhälsan.”*

Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 3 kap. 7 § är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas.

När en utredning om en elevs frånvaro har inletts ska rektorn se till att frånvaron snarast anmäls till huvudmannen.
Lag (2018:1098).”

***”22 §** Huvudmannen ska se till att eleverna i huvudmannens förskoleklass, grundskola och anpassad grundskola fullgör sin skolgång. Huvudmannen för specialskolan och huvudmannen för sameskolan ska se till att elever i utbildning under deras ledning fullgör sin skolgång.”*

Bilaga B – Mail till rektorer

Hej, mitt namn är Sandra och jag läser sista året på specialpedagogprogrammet, Mälardalens högskola. Under VT -25 ska jag skriva mitt självständiga arbete och skulle behöva din hjälp att ta fram eventuella deltagare ifrån din verksamhet, som kan delta i studien.

Skolfrånvaro är en problematik som växer inom skolan, därför hoppas jag hitta informanter som kan dela med sig av sina erfarenheter om verksamhetens arbete kring detta och i genom examensarbete vara med och sprida kunskap i hopp om att vända åtgärdande insatser till främjande och förebyggande insatser. Därmed är mitt syfte med studien att på djupet undersöka hur specialpedagoger och lärare, upplever att de arbetar med det främjande och förebyggande arbetet kring skolfrånvaro, samt hur dessa elever uppmärksammas.

För att undersöka studiens syfte planerar jag att intervjua utbildade och yrkesverksamma specialpedagoger och lärare som arbetar på mellanstadiet. Inom verksamheten bör det finnas en etablerad plan om hur ni arbetar med problematisk skolfrånvarofrånvaro. Intervjuerna kommer hållas efter överenskommelse, mellan vecka 6-9. De beräknas pågå cirka 45 min. Dessa kommer att spelas in för att sedan transkriberas, i syfte att minimera missförstånd och underlätta analysfasen.

<u>Information om de forskningsetiska principer som studien följer:</u>
Genom studien följs Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Deltagare, som har gett samtycke att delta i studien garanteras att dennes personuppgifter hanteras med sekretess. Varken namn eller kommun kommer att namnas i studien, deltagare garanteras full anonymitet. Insamlat material kommer endast att användas för forskning. Deltagandet är frivilligt, vilket gör att deltagaren, när denne vill och utan konsekvenser, kan välja att avbryta studien. De som väljer att delta kommer att lämna samtycke att till detta, samt att jag lämnar en försäkran om tystnadsplikten. Deltagandet är frivilligt och du kan välja att avbryta under studiens gång. Identifierbara uppgifter och insamlade data kommer att sparas på externa hårddiskar, i syfte att värna om deltagarens anonymitet. Insamlade data kommer endast att användas i forskningssyfte och därefter raderas all data och alla uppgifter om deltagaren. Deltagare garanteras full anonymitet genom hela studien över de uppgifter som framkommer under studien.

Studien kommer att publiceras på DIVA där den är tillgängliggörs under juni månad.

Vill ni vara en av de deltagare som informerar hur er verksamhet arbetar kring att förebygga, främja och uppmärksamma skolfrånvaro? Kontakta mig med kontaktuppgifter till eventuella deltagare, informera om yrkestitel (ska vara utbildad och yrkesverksam inom det) och informera gärna om ni i verksamheten/kommunen arbetar utefter en handlingsplan. Har du frågor är du välkommen att höra av dig.
Önskar svar så fort som möjligt så vi kan boka in en tid med framförhållning. Väljer ni att inte delta får du gärna informera om det.

Hoppas vi hörs, hälsningar

Sandra

Sandra Adolfsson	Handledare: Ulrika Larsdotter Bodin
sandra_adolfsson86@hotmail.com	ulrika.larsdotter.bodin@mdu.se
0730-250 117	
Mälardalens universitet	Mälardalens universitet

Bilaga C – Missivbrev till deltagare

Hej, mitt namn är Sandra och jag läser sista året på specialpedagogprogrammet, Mälardalens högskola. Under VT -25 ska jag skriva mitt självständiga arbete och skulle behöva din hjälp! Skolfrånvaro är en problematik som växer inom skolan, därför hoppas jag att du vill dela med dig av dina erfarenheter och i detta examensarbete vara med och sprida kunskap och att vända åtgärdande insatser till främjande och förebyggande insatser.

Därmed är mitt syfte med studien att på djupet undersöka hur specialpedagoger och lärare, upplever att de arbetar med det främjande och förebyggande arbetet kring skolfrånvaro, samt hur dessa elever uppmärksammas.

För att undersöka studiens syfte planerar jag att intervjua utbildade och yrkesverksamma specialpedagoger och lärare som arbetar på mellanstadiet. På skolan bör det finnas en etablerad plan om hur ni arbetar med problematisk skolfrånvarofrånvaro.

Intervjuerna kommer hållas digitalt, efter överenskommelse. De beräknas pågå cirka 45 min. Dessa kommer att spelas in för att sedan transkriberas, i syfte att minimera missförstånd och underlätta analysfasen.

Genom studien följs Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Du som deltagare, som har gett samtycke att delta i studien garanteras att dina personuppgifter hanteras med sekretess. Varken namn eller kommun kommer att namnas i studien, du som deltagare garanteras full anonymitet. Insamlat material kommer endast att användas för forskning. Deltagandet är frivilligt, vilket gör att du, när du vill och utan konsekvenser, kan välja att avbryta studien. Om du väljer att delta kommer du att lämna samtycke att delta, samt att jag lämnar en försäkran om tystnadsplikten.. Identifierbara uppgifter och insamlade data kommer att sparas på externa hårddiskar, i syfte att värna om deltagarens anonymitet. Insamlade data kommer endast att användas i forskningssyfte och därefter raderas all data och alla uppgifter om deltagaren. Genom hela studien ålägger sig forskaren tystnadsplikt över de uppgifter som framkommer under studien.

Studien kommer att publiceras på DIVA där den är tillgängliggörs under juni månad.

Har du frågor eller vill anmäla ditt intresse av att delta, är du välkommen att kontakta mig via kontaktuppgifterna nedan.

Hoppas vi hörs, hälsningar

Sandra

Sandra Adolfsson	Handledare: Ulrika Larsdotter Bodin
sandra_adolfsson86@hotmail.com	ulrika.larsdotter.bodin@mdu.se
0730-250 117	
Mälardalens universitet	Mälardalens universitet

Bilaga D – Frågeguide

Intervjuguide om arbete kring skolfrånvaro

1. Hur arbetar ni för att främja skolnärvaro?
2. Hur arbetar ni förebygga skolfrånvaro?
3. Vilka rutiner finns kring att uppmärksamma frånvaro?
4. Hur ser verksamhetens plan ut? Är stöd i arbetet?
5. Vilka risk- och skyddsfaktorer ser du i verksamhetens handlingsplan inom området?
6. Önskar lärare mer stöd än de har idag, kring arbetet i verksamheten?
7. Vilka risk- och skyddsfaktorer ser lärare och specialpedagoger inom arbetet kring frånvaro i verksamheten?

Bilaga E – Påminelse till rektorer

Hej igen,

jag är fortfarande i behov av deltagare (utbildade lärare och/eller specialpedagoger) till min studie. Intervjun pågår cirka 45 min, jag är anpassningsbar och kan utföra intervjun efter hur det passar deltagaren.

Hoppas du vill hjälpa mig att sprida kunskap och erfarenhet kring skolfrånvaro! 🌼